

ΤΑ ΠΑΡΙΣΙΑ ΚΑΙ Η ΕΛΑΦΡΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Πρό τίνος ἔλαβα ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστολὴν νέου, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχα ἀλλ' οὔτε ἔγω εἰσέτι τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω προσωπικῶς. Ἐλπίζω ὅτι θὰ μοῦ συγχωρήσῃ τὴν ἀδικρίσιαν ν' ἀνγκινώσω τὴν ἐπιστολὴν του εἰς ἐπήκουσιν ἀροατηρίου διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο ὠρισμένη. Ἴσως μὲ συγχωρήσῃ ἀναλογιζόμενος ὅτι δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα ν' ἀπευθύνω εἰς ἐκεῖνον ὅσας σκέψεις ἔφερον εἰς τὸν νοῦν μου τὰ ἐρωτήματά του. Ἴσως δὲ καί μὲ δικαιοσύνη νομίσαντα ὅτι αἱ σκέψεις αὐτὰ ἠδύνατο νὰ καθυποβληθῶσιν ἀπροσώπως εἰς πολλοὺς ὀμηλικούς του, ἔχοντας τὰς αὐτὰς ὡς ἐκεῖνος ἐρέσεις καὶ κλίσεις. Ἴδου ἡ ἐπιστολή του. Παραλείπω τὰς ἐν εἰδεί προσημίου φιλόφρονας ἐκφράσεις καὶ τὴν ἀπολογίαν του διὰ τὴν εἰς ἐμὲ ἀποκάλυψιν «τοῦ ἱεροῦ πόθου, ὅστις πρό καιροῦ ἐκκαίει τὴν καρδίαν του». Περὶ τίνος πόθου πρόκειται θὰ ἰδῆτε ἀμέσως.

«Παιδίον ἐτι, λέγει, ἠδυνάμην ὁσάκις περιέπιπεν εἰς χεῖράς μου ἔργον τι ἐκ τῶν ἐγκρίτων τῆς συγχρόνου φιλολογίας. Παρήρχοντο οἱ γρόνοι καὶ τοὺς διηρχόμεναι μελετῶν ἢ μᾶλλον καταβροχθίζων ποιητικὰς ἰδίως σελίδας. Ἦ ἐν τῷ γυμνασίῳ μαθητεία μου, ἥτις πρό δύο ἐτῶν ἐληξεν, ὑπῆρξεν ὁ καιρὸς τῆς εὐδαιμονίας, διότι μοι παρεῖχε τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ κρατῶ πάντοτε εἰς χεῖρας βιβλία τέρποντα τὴν φαντασίαν καὶ ἐξάπτοντα τὴν πρὸς τὴν ποίησιν κλίσιν μου. Μαθητὴς ἐτι τοῦ γυμνασίου ἔγραψα στίχους, οἵτινες, δημοσιευθέντες εἰς ἐφημερίδας, οὐχὶ δυσμενῶς ἐκρίθησαν, τοῦτο δὲ ἠδύνησε τὸν πρὸς τὴν φιλολογίαν ἐρωτᾶ μου, ὅστις ἔρωσ πολλὰκις ἤγειρεν ἐν ἐμοὶ τοὺς εὐγενεστέρους παλμούς».

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς ἐπιστολῆς μου ἐξήγγειρεν εἶδος ἀγκυκλήσεως κατὰ τῶν συντακτικῶν τῶν ἐφημερίδων, ὅσοι ἐδέχθησαν καὶ ἰδημοσίευσαν τοὺς στίχους τοῦ μαθητοῦ τοῦ γυμνασίου. Ἐὰν δὲν τοὺς ἰδημοσίευσαν, δὲν θὰ ἐλάμβανον ἀφορμὴν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, — διότι βεβαίως αὐτοὶ καὶ μόνοι ἦσαν οἱ εὐμενῶς κριτὰντες, — δὲν θὰ ἐλάμβανον ἀφορμὴν νὰ ὑποβάλωσι τὴν ματαιότητα τοῦ νέου ποιητοῦ διὰ τῶν ἐπιπέων των. Ἀλλὰ μὴ θὰ τοὺς ἤκουεν οὐ-

τος ἐὰν τὸν παρεκίνουν νὰ κρατῇ εἰς χεῖρας διδακτικὰ βιβλία ἀντὶ τῶν ἔργων τῆς συγχρόνου φιλολογίας, καὶ νὰ μανθάνῃ γράμματα ἐνόσω ἐμαθήτευεν εἰς τὸ γυμνάσιον, ἀντὶ τοῦ νὰ γράφῃ στίχους; Φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἤκουεν. Οἱ στίχοι του ἐτυπώθησαν εἰς τὴν ἐφημερίδα. Ἄρα ἡ δόξα δὲν προαπαιτεῖ κόπους, οὔτε τὸ συγγράφειν μᾶθησιν.

Ἄλλ' ἐξοκολουθῶ τὴν ἐπιστολὴν.

«Περαιτώσας πρό δύο ἐτῶν τὰς γυμνασιακὰς μου σπουδὰς... Δὲν λέγει πῶς καὶ διὰ τίνων μέσων κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀπολυτήριον... «ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἦλπίζα ὅτι ἡ Νομικὴ δὲν θέλει μ' ἐμποδίσει τοῦ νὰ καλλιερῶ συγχρόνως καὶ τὴν ἀπεφιλημένην μου ποίησιν. Ἄλλ' ἡ ἐλπίς αὕτη ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων σφαλερά. Ποιητικὰ μου τινὰ δοκίμια δημοσιευθέντα ἔνθεν κάκειθεν... (εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐνοσεῖται καὶ πάλιν), «συντέλεσαν εἰς τὸ ν' ἀποστραφῶ ὀριστικῶς τὴν Νομικὴν καὶ ἀπεράσισα ν' ἀκολουθήσω πάσῃ δυνάμει τὴν κλίσιν τῆς ψυχῆς μου καὶ τὸν ἀκατάσχετον πόθον τῆς καρδίας μου»...

Ἴδου, ἤλθομεν εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἱεροῦ πόθου.

«Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ πρόθεσίς μου εἶναι νὰ καταρτισθῶ εἰς Παρισίους περὶ τὴν ἐλαφρὰν μᾶλλον φιλολογίαν». — Τὸ ἐπίθετον ἐλαφρὰ ὑποθέτω ὅτι σημαίνει τὴν ἀπαλλαγὴν πόνου καὶ μόχθου. Ἀλλὰ περὶ τούτου βραδύτερον. — «Δι' ὃ, ἐξακολουθεῖ, θερμῶς παρακαλῶ ὅπως μοι εἰπῆτε εἰς ποίαν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Παρισίοις Πανεπιστημίου πρέπει νὰ καταταχθῶ καὶ μετὰ πόσα ἔτη θὰ ἐξέλθω αὐτῆς».

Ἴδου καὶ ὑπερόγραφοι οὐσιωδέστατοι :

«Παρακαλῶ πρὸς τούτοις νὰ μὲ πληροσορήσῃτε ἐὰν δύναμαι νὰ εὐρω εἰς Παρισίους παραδόσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ἀπολαυτῆς τῶν ὁποίων νὰ ζῶ κάπως ἀνέτως».

Ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἐπιστολὴν περιορισθὴν νὰ πληροσορήσω τὸν νέον ποιητὴν, πρῶτον ἐν, ὅτι εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων δὲν ὑπάρχει Σχολὴ ἐλαφρῆς φιλολογίας, καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ εὐρεσις ἑλληνικῶν παραδόσεων εἶναι δυσχερ-

λωτάτη καὶ ὅτι ἐκτίθεται εἰς βεβαίαν ἀπογοή-
τευσιν ἐάν, εἰς τοιαύτας ἐλπίδας στηριζόμενος,
ξενιτευθῆ ἡμεῖς νὰ ἔχη ἐκ τῶν προτέρων ἐξησφα-
λισμένα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεώς του.

Ὡς πρὸς τοῦτο ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ μὴ
τὸν ἀφήσω εἰς πλάνην, διότι, ἀτυχῶς, εἶδα συ-
γχάνεις ἐκ τοῦ πλησίον τὰς θλιβεράς συνεπειάς
τοιαύτης αἰσιδιδόξου ἀπρονοησίας. Δὲν ἐτόλμησα,
ἐννοεῖται, νὰ τὸν ἐρωτήσω ἐάν νομίζῃ ὅτι εἶναι
ἀρκούντως κατηρτισμένος ὅπως διδάξῃ τὴν ἑλλη-
νικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ἔμαθεν εἰς τὸ γυμνά-
σιον καταβροχθίζων τὰ ἔργα τῆς συγχρόνου φιλο-
λογίας. Ἄλλ' ἔστω ὑποθετόν ὅτι μετέβαινεν εἰς
Παρίσιον καὶ εὗρισκε παραδόσεις. Αὐταὶ ἤθελον
εἶς ἀνάγκης ἀποροροφῆσαι τὸν καιρὸν του, πρὸς
ζημίαν τῶν σπουδῶν του, εἴτε εἰς τὴν ἐλαφρὰν
φιλολογίαν ἤθελε ν' ἀρσισωθῆ, εἴτε εἰς ἄλλο τι
βαρύτερον καὶ θετικώτερον. Ἄλλως δέ, τὸ ἐπάγ-
γελμα τοῦ γραμματοδιδασκάλου δὲν φαίνεται, ἐκ
πρώτης ὄψεως, ὡς συναρμολογούμενον καλλίτερον
τῆς νομικῆς ἐπιστήμης πρὸς τοὺς ἱεροὺς πόθους
τῆς καρδίας του. Ἄλλ' οὔτε εἶναι εὐκολον τὸ
ἐπάγγελμα τοῦτο. Ὅπως διδάξῃ τις ὀλίγα, ἀ-
νάγκη νὰ γνωρίζῃ πολλά. Ἀνάγκη τοῦλάχιστον
νὰ προετοιμάξῃ τὸ μάθημά του. Παρεκτός τοῦ
πρὸς τοῦτο δαπανωμένου χρόνου, ἀπαιτεῖται καὶ
ὥρα ἰκανὴ διὰ νὰ ὑπάγῃ ὁ διδάσκαλος πρὸς τὸν
μαθητὴν. Αἱ ἀποστάσεις δὲν εἶναι μικραὶ εἰς τὰ
Παρίσια. Ποῦ μὲνι λοιπὸν καιρὸς πρὸς μελέτην
ἰδίαν; Ἄλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι τῶν τοιού-
των δυσχερειῶν ἤθελεν ἀπαλλάξῃ τὸν ποιητὴν
μου ἢ μὴ εὐρέσει παραδόσεις. Καὶ τότε;...

Ἐννοῶ καὶ ἐπαινῶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν νέων νὰ
ταξιδεύσῃ, νὰ ἴδῃ τὸν κόσμον — ἰδίως τὰ
Παρίσια. Ὡραία ἡ πόλις καὶ ἀξιοθέατος, ἴσως
μάλιστα, ἴσως τὴν φανταζόμεθα μακρόθεν ὡ-
ραιότεραν ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς. Νομίζομεν ὅτι οἱ ἐκεῖ
κατοικοῦντες ἀπολαύουν ὅλα τ' ἀγαθὰ τοῦ βίου,
ὅτι ἡ ζωὴ τῶν εἶνε τέρψις διαρκῆς καὶ διασκεδά-
σις ἀδιάκοπος. Δὲν λέγω ὅτι τοὺς ἐπιθυμοῦντας
νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ ἐλπίει πρὸ πάντων ἢ ὀρεξίς
τῆς διασκεδάσεως. Ὅχι! Ὑπερισχύει βεβαίως ἡ
ἐρεσις τῆς μαθήσεως. Τὰ Παρίσια εἶναι ἀναντιρ-
ρήτως ἐστὶν ὡπὼν. Ὁ θελὼν εὗρισκε ἐκεῖ ἀ-
φθονα τὰ πρὸς φωτισμὸν μέσα. Ἄλλ' ἡ θέλησις
δὲν ἀρκεῖ μόνη. Ὅπως ὁ προσερχόμενος ἐπωρε-
ληθῆ τῶν παρεχομένων μέσων, ἀπαιτεῖται νὰ ἔχη
τ' ἀναγκαῖα ἐφοδία.

Ἐν πρώτοις ἀπαιτοῦνται τὰ ὑλικά ἐφοδία.
Ὁ Κλεάνθης δὲν ἤθελε κατορθῶσαι νὰ λάβῃ εἰς
τὴν Σαρβόννην τὸ δίπλωμά του, ποτιζὼν τὰς
νύκτας τοὺς κήπους τῶν Παρισίων. Τὸ πρᾶγμα
εἶχε καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας τὰς δυσκολίας
του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεθανάτισεν ὁ Κλεάνθης τὸ
ὄνομά του. Τὴν σήμερον, καὶ μάλιστα εἰς τὰ Πα-
ρίσια, ἤθελον ἀποθάνει προτοῦ τὸ ἀπαθανάτισθαι.

Πόσους ἐγνώρισα πληρώσαντας πολὺ ἀκριβὰ τὴν
εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ λέγῃσι κατόπιν ὅτι ἐσπού-
δασαν ἢ συνεπλήρωσαν τὰς σπουδὰς τῶν εἰς τὰ
Παρίσια. Τινὲς ἀπέρχονται βασιζόμενοι εἰς ὑπο-
σχέσεις ὑποστηρίξεως μὴ τηρουμένας μέχρι τέ-
λους. Τινὲς ἐξασφαλίζουν τὰ τῆς συντηρήσεώς
τῶν μέχρις ὠρισμένου χρόνου, — ἀλλ' οἱ ὑπολο-
γισμοὶ τῶν ἀναδεικνύονται ἐσφαλμένοι, ὁ ὀρισθεὶς
χρόνος δὲν ἐξαρκεῖ, καὶ ἐπειτα εὐρίσκονται ἄνευ
μέσων διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθῃσι δὲ εἰς τὴν πατρίδα
τῶν ἀπρακτοί, κύριος οἶδε εἰς τί ἐκτίθενται καὶ τί
ὑποφέρουν! Ἄλλοι, οἱ εὐτυχεστέροι, ἔχουν τὰς
οἰκονομείας τῶν. Ἄλλ' αἱ ἐκ τοῦ ὑστερήματος
στελλόμεναι δραχμαὶ, ἐλαττούμεναι ὡς ἐκ τῆς
διαφορᾶς τοῦ συναλλάγματος, μεταβάλλονται
εἰς πολὺ ὀλιγώτερα φράγκα μέχρις οὗ φθάσω-
σιν εἰς τὸ βαλάντιον τοῦ ξενιτευμένου, αἱ δὲ
τρύπαι τοῦ βαλάντιου εἶναι μεγαλείτεροι εἰς
τὰ ξένα ἢ εἰς τὴν πατρίδα. Συνήθως συνέ-
πεια τούτων εἶναι ἡ προσφυγὴ εἰς δάνεια, —
ἐάν εὐρεθῇ ὁ δανειστής. Κατ' ἀρχὰς εὐρίσκειται,
χάρης ἰδίως εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν μεταξύ συμπα-
τριωτῶν ἀδελφικὴν σχέσιν. Τὰς πρώτας ἡμέρας
τοῦ μηνός, ὅποτε ἔρχεται τὸ μηνιαῖον, πῶς δύνα-
ται ν' ἀρνηθῇ ὁ ἔχων εἰς τὸν μὴ ἔχοντα; Ἄλλὰ,
περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνός, ὁ δανειστής ἔχει καὶ αὐ-
τὸς ἀνάγκη. Ἐάν δὲν ἐπιστραφῶσι τὰ δανει-
σθέντα, τίθεται φραγμὸς εἰς τὴν ἐξακολούθησιν
τῆς ἐλευθεριότητος. Τότε ἐπέρχονται ἄλλα ἐπα-
κόλουθα: Χρὴν εἰς τὸν ξενοδόχον, εἰς τὴν οἰ-
κοδέσποιαν, εἰς τὸν ῥάπτην, εἰς τὸν κουρέα, καὶ
συνεπέρχεται ἡ βαθμιαία τῆς φιλοτιμίας χαλά-
ρωσις, καὶ ὑλικαὶ στερήσεις, καὶ ἠθικὸς ἐνίοτε
ἐξευτελισμὸς, ἀντανακλῶμενος δυστυχῶς εἰς τὴν
ἐθνικὴν ὑπόληψιν, — καὶ ποῦ πλέον σπουδαὶ καὶ
ἐπιστημονικὸς καταρτισμὸς, καὶ ποῦ ἡ ὠφελεία ἐκ
τῆς διαμονῆς εἰς τὰ Παρίσια; Τὰ τοιαῦτα συμ-
βαίνουν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν γίνονται γνω-
στά. ἴσως ὁμῶς ἡ ἀποκάλυψις τῶν ὠφελεί. Τὰ
παθήματα τῶν λαβόντων πείραν γίνονται μαθή-
ματα εἰς τοὺς μὴ εἰδοτάς. Ὑπάρχουν καὶ τινες
τυχεροί, ὑπερνηκίσαντες πολλὰς τοιαύτας δυσχε-
ρείας καὶ εὐδοκίμησαντες ἐπὶ τέλους. Τὸ παρά-
δειγμα τούτων ἐνθαρρύνει περισσοτέρους ἢ ὅσους
ροβίζει τὸ τῶν ἀποτυχόντων. Ἄλλ' οἱ τυχεροὶ
ἀποτελοῦν πάντοτε καὶ εἰς ὅλα ἐξαιρέσειν, αἱ δὲ
ἐξαιρέσεις δὲν ἀποτελοῦν τὸν κανόνα. Ἀποτρέ-
πετε ὅσους ἀγαπήτε τοῦ νὰ ἐκπατρίζωνται, χᾶ-
ριν σπουδῆς, προτοῦ ἐξασφαλίσωσι τὰ πρὸς τὸ
ζῆν, εἰς τρόπον ὥστε οὔτε ἡ ἀξιοπρέπεια, οὔτε ἡ
φιλοτιμία τῶν νὰ τεθῶσιν εἰς δοκιμασίαν, οὔτε
νὰ ἐκτεθῶσι ποτέ, εἰς τὰ ξένα, εἰς τὴν στέρησιν καὶ
τὴν πείναν!

Παρεκτός τῶν ὑλικῶν ἐφοδίων ἀπαιτοῦνται
καὶ ἄλλα. Διὰ τὴν ἐλλείψιν αὐτῶν δὲν φέρουν
τὴν εὐθύνην μόνοι οἱ ἐκπατρίζόμενοι ἀπόφοιτοι

τῶν σχολείων μας. Ἐάν οἱ πλείστοι δὲν εἶναι ἰκα-
νῶς κατηρτισμένοι, δὲν πταίουν αὐτοί, πταίει ἡ
ἀτέλης μόρφωσις τὴν ὁποίαν παρέχουν τὰ σχο-
λεῖά μας.

Εἰς δύο τάξεις δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν οἱ ἀ-
περχόμενοι εἰς τὰ ξένα χάριν μαθήσεως: εἰς τοὺς
σκοποῦντας νὰ ἐπανέλθῃσι μὲ δίπλωμα ξένης
σχολῆς, καὶ εἰς τοὺς ἤδη κατέχοντας δίπλωμα
τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, θέλοντας δὲ νὰ
συμπληρώσῃσι τὰς σπουδὰς τῶν. Δὲν λέγω, ὡς
συνεθίζεται νὰ τελειοποιήθῃσι, διότι ἡ λέ-
ξις μὲ τρομάζει.

Καὶ οἱ μὲν αἱ οἱ δὲ ἔρχονται εἰς τὰ Παρίσια
ἀδασίως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Οἱ
πλείστοι δαπανοῦν εἰς ἀνάγκης χρόνον ἰκανὸν μέ-
χρις οὗ δυνήθῃσι νὰ ἐννοῶσι τοὺς καθηγητάς,
πρὸς ἀνρόασιν τῶν ὁποίων ἐπεχείρησαν τὴν ἀπο-
δημίαν. Οἱ κατασόμενοι εἰς εἰδικὰς σχολὰς θὰ
μάθωσιν ἐπὶ τέλους ὀλίγα ἢ πολλὰ γαλλικά. Ἄλλὰ
πῶς θὰ τὰ μάθωσιν οἱ διδάκτορες τοῦ Πανεπι-
στημίου, οἱ περιοριζόμενοι εἰς ἀνρόασιν παραδό-
σιων τινῶν πρὸς τελειοποίησιν, ἐάν μάλιστα,
συναναστρεφόμενοι ἀναμεταξύ τῶν, μεταφέρουν
τρόπον τινὰ τὰς Ἀθῆνας εἰς τὰ Παρίσια; Τινὲς ἐπι-
στρέφουν γνωρίζοντες ὅσα μόνον γαλλικὰ ἤκουσαν
παρὰ προσώπων, τῶν ὁποίων ἡ κυρία ἀποστολὴ
δὲν εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς γλώσσης τῶν, καὶ μετὰ
τῶν ὁποίων ἡ συνεννόησις εἶναι δυνατὴ καὶ ἄνευ
πολλῆς γραμματικῆς. Οἱ τοιοῦτοι δὲν νύξσαν
μεγάλως τὰς γνώσεις τῶν εἰς τὰ ξένα. Ἐσπουδα-
σαν τὴν τοπογραφίαν μόνον συνοικιῶν τινῶν τῶν
Παρισίων, καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μιᾶς κλάσεως,
ὄχι τῆς ἐναρετωτέρας, τῶν κατοίκων. Ἄλλὰ ὁ
λόγος δὲν εἶναι περὶ τῶν σπουδαστῶν τοῦ εἶδους
τούτου.

Ἐκ τῶν μεταβαινόντων εἰς τὰ Παρίσια διδα-
κτόρων δύνανται πρᾶγματι νὰ ὠφελῆθῃσι ὅσοι,
πρῶτον μὲν, εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῆς φροντίδος
τοῦ ἐπιουσίου ἔργου, δεύτερον δέ, κατέχουν τὴν
γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ τρίτον, γνωρίζουν ἐκ τῶν
προτέρων ὁποῖα ἐλλείψεις τῶν θέλουν νὰ συμπλη-
ρώσῃσι, καὶ ἔρχονται μὲ ἀπόφασιν νὰ λησμονή-
σωσιν ὅτι ἔχουν πτυχίον διδάκτορος. Τὸ τρίτον
τούτο εἶναι οὐσιωδέστατον, — δὲν εἶναι δὲ καὶ εὐ-
κολον. Ἡ πρόσφατος ἀπόκτησις Ἀκαδημαϊκοῦ
τίτλου κολακεῖ τὴν ἐνδόμυχον τοῦ νέου φιλοτι-
μίαν. Ἡ τοιαύτη φιλοτιμία δὲν βλέπτει βεβαίως
αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, οὔτε ἐμποδίζει ἀναποφεύκτως
τὴν πρόδον· ἀλλ' ἐν γένει, ἐκ τῶν διδασκῶν
τῶν ἀποδημούντων πρὸς τελειοποίησιν ἐ-
κείνοι ὠφελῶνται ἀληθῶς καὶ προάγονται, ὅσοι
ἔχουν τὴν γενναϊότητα νὰ θεωρήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς
μαθητὰς ἐπὶ. Ἐγνώρισα τοιοῦτους. Δὲν ἀναφέρω
ὀνόματα, ἀλλ' εὐχόμεθα ἡ ἐπιτυχία τῶν νὰ χρη-
σιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς ἄλλους. Τούς εἶδα
λησμονοῦντας τὰ ἀπολυτήρια καὶ τὰ διδασκο-

ρικά τῶν διπλώματα καὶ καθημένους ἐκ νέου εἰς
τὰ ἐδωλῖα τῶν Λυκείων, πρὸς ἀπόκτησιν τῶν
ἀναγκαίων προκαταρκτικῶν γνώσεων, προτοῦ κα-
ταταχθῶσιν εἰς τὰς ἀνωτέρας σχολὰς, εἰς τὰς
ὁποίας ἠδύναντο διὰ τοῦ διπλώματος τῶν καὶ
μόνου νὰ εἰσέλθῃσι. Διατί δὲν ἐτόλμησαν νὰ
προσέλθωσιν εἰς αὐτὰς ἀπ' εὐθείας;

Ἐρωτήσατε περὶ τούτου τοὺς νέους τῆς ἄλλης
τάξεως ὄχι τοὺς διδάκτορας, — τοὺς δυναμένους
ἐπὶ τέλους νὰ κρίνωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐάν καὶ κατὰ
πόσον ἐτελειοποιήθησαν, ἀλλὰ τοὺς ἐρχο-
μένους μὲ ἀπολυτήριον γυμνασίου διὰ νὰ κατα-
ταχθῶσιν εἰς μίαν τῶν εἰδικῶν σχολῶν, διὰ τὰς
ὁποίας οἱ Γάλλοι προπαρασκευάζονται εἰς τὰ ἰσο-
βάθμια λυκεία τῶν. Λέγω ἰσοβάθμια, ἀλλ'
ἀτυχῶς οἱ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων μας δὲν δύ-
νανται νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τοὺς ἀποφοίτους
τῶν γαλλικῶν λυκείων. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐλ-
λείψεων τῶν, ἀναγκάζονται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς λυ-
κειον ἢ εἰς ἄλλην προκαταρκτικὴν σχολὴν. Τούτο
σημαίνει ἀπώλειαν ἐνὸς ἔτους, ἢ καὶ δύο, καὶ δα-
πάνην ἀνάλογον. Εἶναι τοῦτο σφάλμα τῶν νέων:
Ὅχι βεβαίως. Οἱ Ἑλληνοπαῖδες δὲν στεροῦνται
εὐφυΐας, οὔτε εὐμαθείας, ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν κατα-
τάσσονται εἰς ἀρχῆς εἰς ξένα ἐκπαιδευτήρια — ἢ
τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι — διαπρέπου μεταξὺ τῶν
συμμαθητῶν τῶν. Δὲν πταίουν οἱ ἀπόφοιτοι τῶν
γυμνασίων, ἀλλὰ πταίουν τὰ γυμνάσια. Τὸ πῶς
καὶ διατί πταίουν, εἶναι ζήτημα ὑπερβαίνον τὴν ἀρ-
μοδιότητά μου. Δὲν πλανῶμαι, νομίζω, φρονῶν ὅτι
ἔχομεν τὰ στοιχεῖα ὅπως ἐπιφέρωμεν τὴν ἀπαιτου-
μένην βελτίωσιν. Ἐάν δὲν ὑπάρχῃ εἰσέτι ἀριθμὸς
ἰκανὸς διδασκάλων καλῶν, ἄς ληθῆ φροντίς περὶ
αὐξήσεως τῶν, ἢ ἄς περιορισθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀ-
ριθμὸς τῶν γυμνασίων ἢ τῶν διδασκαλικῶν ἐδρῶν.

Ὡς πρὸς τὸν ὄργανισμόν, ἴσως ἔχομεν ὀλιγωτέ-
ραν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως ἢ τῆς ἀκριβοῦς ἐ-
φαρμογῆς τοῦ ἰσχύοντος. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ
ἀνέλθῃσι τὰ ἐκπαιδευτήρια μας εἰς τὸ σημεῖον
ὅπου ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται: νὰ ἐξισωθῶσι δη-
λαδὴ πρὸς τὰ ἰσοβάθμια σχολεῖα τῶν μάλλον
προωδευμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Τούτο ἐπι-
βάλλεται εἰς ἡμᾶς ἐνεκα πολλῶν καὶ ποικίλων
λόγων. Λέγεται ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι οικονομικόν,
ὅτι συνέχεται καὶ τούτο μὲ τὸ τοῦ προϋπολογισ-
μοῦ, ὅτι χρεῖα ὑπομονῆς μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ σειρά
του. Ἄλλὰ καὶ ὑπὸ οικονομικὴν ἀπλῶς ἐποψίν, τὸ
πρᾶγμα φαίνεται ἄξιον μελέτης.

Ἴδου ἄπλους καὶ πρῆχειρος ὑπολογισμὸς. Κατὰ
μέσον ὄρον, οἱ ἐν Γαλλίᾳ σπουδάζοντες Ἕλληνες
ἀνέρχονται εἰς τριακοσίους περίπου κατ' ἔτος.
Συμπεριλαμβανομένων τῶν ἐν Γερμανίᾳ, Βελ-
γίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ἑλβετίᾳ καὶ ἄλλαχού, ὁ ὅλος ἀ-
ριθμὸς δὲν ἐλαττοῦται βεβαίως τῶν πεντακοσίων.
Τὶ δαπανᾶται πρὸς διατροφήν τῶν; Δυναμέθα
ἀσφαλῶς νὰ ὑπολογίσωμεν, ὡς ἐλάχιστον ὄρον,

φράγμα 250 κατὰ μῆνα δι' ἕκαστον. Δηλαδή, πρὸς συντήρησιν τῶν εἰς τὰ ξένα σπουδάζοντων τέκνων των, αἱ ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι δαπανοῦν κατὰ μῆνα φράγμα 125,000 τοῦλάχιστον, ἤτοι ἕν ἑκατομμύριον καὶ ἡμισυ κατ' ἔτος! Τὸ μέγα τοῦτο ποσὸν ἐξάγεται ἐκ τῶν ἑλληνικῶν βυζαντιῶν ὡς ἀντάλλαγμα ὧσων γνώσεων θὰ μᾶς φέρωσιν ἐξωθεν οἱ δαπανῶντες αὐτὸ εἰς ξένας χώρας. Δὲν ὑποτιμῶ τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτων γνώσεων, οὔτε φρονῶ ὅτι εἴμεθα ἱκανοὶ ν' ἀπαλλαγώμεν ἐξ ὀλοκλήρου τοῦ πρὸς ἀπόκτησιν των πληρωνομένου φόρου. Ἄλλ' ἐὰν τὰ σχολεῖά μας ἐβελτιοῦντο κατὰ τοσοῦτον, ὥστε οἱ ἀπόφοιτοὶ των νὰ μὴ υποβάλλωνται εἰς τὴν ἀνάγκην προκαταρκτικῶν σπουδῶν εἰς Γαλλίαν ἢ ἀλλαχοῦ, ἡ δύνατο τουλάχιστον νὰ ἐλαττωθῇ κατὰ τὸ τρίτον ὁ χρόνος τῆς φοιτήσεώς των εἰς τὸ ἐξωτερικόν καὶ νὰ ἐπέλθῃ οὕτω οἰκονομικὰ ἡμίσεις ἴσως ἑκατομμυρίου κατ' ἔτος. Περιέλαθον ἄρα γε ποτὲ εἰς τοὺς ὑπολογισμούς των οἱ κατὰ καιρὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοὶ τὸ ποσὸν τοῦτο τοῦ ἐξαγομένου χρυσοῦ;

Ἡ παρέκβασις αὕτη μᾶς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ νέου ποιητοῦ. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὸ παρέκβασις, καθόσον σχετίζεται κάπως πρὸς τὰς ἐξομολογήσεις του. Ἐὰν τὰ γυμνάσια ἦσαν ὅποια εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν νὰ γίνωσιν, ἴσως ὁ νέος οὗτος κατέβαλε περισσώτερον ἐπιμέλειαν εἰς τὰ μαθήματά του, ἀντὶ νὰ καταβροχθίζῃ μυθιστορήματα καὶ νὰ γράφῃ στίχους. Ἴσως δέ, — ἀλλὰ περὶ τοῦτου ἔχω πλειοτέραν ἀμφιβολίαν, — ἴσως τότε ἐμάνθανε ὅτι μεταξὺ τῶν διαφόρων σχολῶν τῶν Παρισίων δὲν ὑπάρχει σχολὴ ἐλαφρῆς φιλολογίας.

Βεβαίως, τὸν νέον μου ἐπιστολογράφον «οὐκ ἐξ καθεύδειν» τὸ τρόπαιον τῶν Γάλλων συγγραφέων ὧσων ἀνέγνωσε τὰ ἔργα. Τὴν παγκόσμιον φήμην των οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ὄρειλουν εἰς τὴν ἀξίαν των, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν γλώσσάν των. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν τοῦτο. Οἱ ἐργάται τοῦ καλῆμου, οἱ ἀνήκοντες εἰς ἔθνη μικρὰ καὶ ὀλιγάριθμα ἔχουμεν, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς συγγραφεῖς τῶν μεγάλων ἐθνῶν, ἕν μικρὸν πλεονέκτημα καὶ ἕν μέγα μειονέκτημα.

Τὸ πλεονέκτημα εἶναι ὅτι καθόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφόντων ἐξ ἀνάγκης ὀλιγώτερος καὶ ὁ συναγωνισμὸς μικρότερος, κατὰ τοσοῦτον μεγαλύτερα ἢ πιθανότερα τοῦ νὰ μὴ λησμονηθῇ ταχέως τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ἐὰν ἔχη ἀξίαν τινά. Τὸ δὲ μειονέκτημα, ὅτι ἐνῶ ὁ μὲν Ὀλλανδός, ὁ Πορτογάλλος ἢ ὁ Ἕλληνας συγγραφεὺς ἀποτείνεται εἰς κύκλον περιορισμένον ἀναγνωστῶν, ὁ Γάλλος, ὁ Ἀγγλὸς ἢ ὁ Γερμανὸς ἀποτείνεται ὄχι μόνον εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια ὁμοεθνῶν του, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑκατομμύρια ἄλλοεθνῶν γνωρίζοντων τὴν

γλώσσάν των καὶ ἀναγνωσκόντων κατὰ προτίμησιν τὰ ἔργα των, εἰς τὰ ὅποια διδίδε πρόσθετον κύρος ἢ ἐξάπλωσιν αὐτῇ τῆς γλώσσης εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφησαν. Τοῦ προνομίου τούτου ἐπωφελοῦνται κυρίως οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς, ἕνεκα λόγων ποικίλων. Ἐν πρώτοις, ἡ Γαλλία, ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος ἰδίως, κατέχει μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν θέσιν πρωτεύουσαν ὡς πρὸς τὴν διὰδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἢ τουλάχιστον κλάδων τινῶν τοῦ πολιτισμοῦ. Δεύτερον, ἡ Γαλλικὴ γλώσσα ἀπέκτησε καὶ ἔχει προσόντα χάριτος, γλαφυρότητος, ἀκριθείας καὶ εὐκαμψίας, ὑπερβαίνοντα ἐν τῷ συνδυασμῷ των τὰ προσόντα πάσης ἄλλης γλώσσης. Τρίτον δέ, ἡ Γαλλία ἐπὶ τρεῖς ἤδη αἰῶνας παρήγαγεν ἀδιάκοπον σειρὰν συγγραφέων ὀνομαστῶν, οἱ ὅποιοι διαδεχόμενοι ἀλλήλους, ἀλλ' ἀεὶ νέως νεωτερίζοντες, κατώρθωσαν νὰ φωτίζωσι, ἐνίοτε ἴσως νὰ πλανώσιν, ἀλλ' ὀπωσδήποτε νὰ τέρψωσι πάντοτε διανοητικῶς ὀλοκλήρως τὴν Εὐρώπην. Ἀληθῶς, τὸ κατόρθωμα τοῦτο δὲν ἐξήγει ἢ ἐντέλεια μόνη τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Τὸ ἐξήγει μᾶλλον ἢ ἀλληλοδιάδοχος μόρφωσις μακρῆς σειρᾶς συγγραφέων, γυμνασθέντων εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζωνται καλῶς τὸν νοῦν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ μαθόντων πῶς νὰ χρησιμοποιῶσι τὸ ὄργανόν των, τὴν ὠραίαν των γλώσσαν, πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἐντυπώσεων των.

Ἄλλ' ἰδοῦ, καταλήγομεν ἀνεπαίσθητως εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ φίλου μου: Πῶς διδάσκειται ἡ ἐλαφρὰ φιλολογία; Πῶς μορφοῦνται οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα «ἔτερπον τὴν φαντασίαν καὶ ἐξῆπτον τὴν φιλοδοξίαν του, ἐνῶ ἐμαθῆτευσεν εἰς τὸ γυμνάσιον;» Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι μορφοῦνται διὰ κόπων μακρῶν καὶ διὰ μελέτης ἀπαύστου, μορφοῦνται διὰ τῆς πεφωτισμένης καὶ ὄχι τυφλῆς προσκολληθείσεως εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὰ παραδείγματα τῶν πρὸ αὐτῶν δοξασθέντων, μορφοῦνται ἐκ τῆς ἀτυμοσφαιρίας αὐτῆς ἐντὸς τῆς ὁποίας ζοῦν καὶ ἐκ τῆς ἀδικόπου ἀμιλλῆς πρὸς τοὺς συναγωνιστάς των. Δὲν μορφοῦνται εἰς ἀνυπάρκτους σχολὰς ἐλαφρῆς φιλολογίας ἢ λέξις ἐλαφρὰ οὐδὲν ἔχει τὸ κοινόν πρὸς τὴν διανοητικὴν προπαρασκευὴν των. Ἐκ τῶν διασημωτέρων λογογράφων καὶ ποιητῶν τῆς συγχρόνου Γαλλίας, πολλοὶ ἐξεπαιδεύθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρας εἰδικὰς σχολὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται οἱ καθηγηταὶ τῶν λυκείων καὶ τῶν πανεπιστημίων, ἡδύνατο δὲ καὶ οὗτοι, χάρις εἰς τὸ διπλωμα καὶ τὰς γνώσεις των, νὰ διαπρέπωσιν ὡς ἐπιστήμονες, ἐὰν δὲν ἐπρέποντο εἰς τὸ στάδιον τοῦ συγγραφεῖ. Καὶ ὅσοι δὲν ἀνῆλθον εἰς τὰ μεγάλα ἀκαδημαϊκὰ ἰδρύματα τῆς πατρίδος των, ἐμφορῶθησαν ὅμως εἰς τὰ λύκεια. Ἐκεῖ ἐδιδάχθησαν κατὰ βάθος τὴν γλώσσάν των, ἔμαθον νὰ τὴν γράφωσιν ἀπαίστως, ἐδιδάχθησαν πρὸς τοῦτους

ὄχι ἐπιπολαιῶς ἀλλὰ σοβαρῶς, τὰ λατινικά, ἐδιδάχθησαν ἑλληνικά, μαθηματικά, καὶ ἐν γένει τὰ ἐγκύκλια μαθήματα. Τὸ ἀπολυτήριόν των δὲν τὸ ἀπέκτησαν κατὰ χάριν ἢ κατ' ἐπιείκειαν. Δὲν θὰ τὸ ἀπῆλθον ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ κατεβροχθίζον τὰ προίοντα τῆς συγχρόνου φιλολογίας. Ἐμαθον ὅσα ἐδιδάχθησαν, ἔμαθον δὲ προσέτι πῶς νὰ ἐργάζωνται κατόπιν, πῶς νὰ κοπιᾶζωσι τελειοφόρος. Ἐποδηγητήθησαν παιδιόθεν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ μαθάνειν καὶ τοῦ ἐργάζεσθαι.

Ἰδοῦ πῶς μορφοῦνται οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι. Βεβαίως ὑπάρχουν μεταξὺ αὐτῶν καὶ αὐτοδιδάκται. Ἄλλ' οὗτοι διὰ κόπου καὶ διὰ μελέτης ἀνεπλήρωσαν τὰς ἐλλείψεις των καὶ ἠδυνήθησαν ταιουτοτρόπως νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τοὺς ἐξακολουθήσαντας τακτικῶς τὰς σπουδὰς των, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ τοὺς ὑπερβῶσι. Ἄλλως, ἡ ἐμψυτος ἀξία των δὲν θ' ἀνεδεικνύετο. Ἡ ἡμιμάθεια δὲν ὑποκρύπτεται, οὔτε συγκρωεῖται, ὅπου ἡ μάθησις εἶναι γενικὴ ὁ μὴ ἔχων ἐκεῖ τί νὰ εἴπῃ, ἢ μὴ γνωρίζων πῶς νὰ τὸ εἴπῃ, καλλίτερον ἄς σιωπῇ. Δὲν ἐπεται ὅτι οἱ τοιοῦτοι σιωποῦν εἰς Γαλλίαν περισσώτερον ἢ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Δὲν ὀμιλοῦμεν περὶ αὐτῶν, οὔτε εἶχεν αὐτοὺς κατὰ νοῦν ὁ ζητήσας με τὰς πληροφορίες περὶ ἐλαφρῆς φιλολογίας ῥοδουμαί ὅμως ὅτι δὲν εἶχεν ἰδέαν εὐκρινῆ τῆς μακρᾶς καὶ δυσκόλου προπαρασκευῆς, τῆς προπαιτουμένης ὅπως προβάλλητις εἰς τὸ μέσον ὡς συγγραφεὺς ὑποπτεύομαι μήπως εἶναι καὶ οὗτος ἐκ τῶν νέων, — διότι ὑπάρχουν καὶ τοιοῦτοι. — τῶν φρονούντων ὅτι τὸ πᾶν συνίσταται εἰς τὴν ἐμψυτον κλίσιν, εἰς τὴν ἐμπνευσιν, ὅτι τὰ πάντα ἐκτὸς αὐτῆς ἀνάξια λόγου καὶ περιττά, ὅτι ἡ μελέτη ἐξαμβλύνει τὴν ἐμπνευσιν καὶ ἡ μάθησις ἐξασθενεῖ τὴν ἐμψυτον ἰδιοφυίαν. Ἡ ὑπόψια μου προέρχεται ἐξ ὧσων γράφει περὶ τῆς μαθητείας του εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ περὶ τῆς ἀποστροφῆς του πρὸς τὴν νομικὴν. Εἶθε νὰ ἡδυνάμην νὰ πείσω καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σκεπτομένους ὡς ἐκεῖνος, ὅτι ναί μὲν, ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ ὑπάρχῃ ἰδιοφυία, ἀλλ' ὅτι αὕτη καὶ μόνη δὲν ἀρκεῖ. Ὁ σπόρος βιπτόμενος εἰς τὴν γῆν δὲν βλαστάνει ἀνευ σκαφῆς καὶ ποτίσματος καὶ περιποιήσεως, τὸ δένδρον δὲν διδίδε καρπὸς ἀνευ κλαδεύματος καὶ λιπάσματος καὶ φροντίδων. Οἱ νέοι οἱ ἱκαναπαυόμενοι εἰς τὴν ἰδιοφυίαν των πρέπει, ἐν πρώτοις, νὰ ἔχωσι ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τῆς ποιότητος καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς. Ἀποδείξιν ἐπαρκῆ τῆς ὑπάρξεώς της δὲν ἀποτελεῖ ἡ ἰδία πεποιθήσις των, οὔτε ὁ θαυμασμὸς καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν συγγενῶν καὶ φίλων των. Ἄλλ' ἔστω ὑπάρχει ἡ ἰδιοφυία. Ἐὰν ὑπάρχῃ, ἡ πρόσκτησις γνώσεων δὲν θὰ τὴν βλάψῃ, καὶ ἂν ἐπιφάνωνται ξένα πρὸς τὴν τάσιν της. Ἀπ' ἐναντίας, ὠφελεῖ ἐνίοτε τὸν ποιητὴν ἢ τὸν συγγραφεὴ μόρφωσις ἀντίθετος τῶν ἐμψυτῶν κλίσεων του. Αποκτᾷ οὕτω τὴν ἐξίν τοῦ νὰ

περιορίσῃ καὶ διευθύνῃ τὰς ἐμπνεύσεις του. Ἄλλως, ὁ ποιητὴς εἶναι συγχρόνως, καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ τεχνίτης. Διὰ τῆς τέχνης δὲν ἐλαττοῦται ἡ δύναμις τῆς ποιήσεως ὅσον δὲ πλειοτέρας γνώσεις ἀποκτήσῃ τις νέος, τόσον τὸ καλλίτερον! Θὰ τὰς χρησιμοποιήσῃ, χωνεύων αὐτὰς εἰς τὴν ἰδιοφυίαν του. Καὶ ἡ Νομικὴ αὕτη δὲν θ' ἀπέβαινε εἰς τὸν νέον ποιητὴν μου περιττὴ ὅσον φαντάζεται. Ἐὰν ὑπάρχῃ ἀληθῶς ἡ ἐμπνευσις, ἐὰν ὑπάρχῃ τὸ θεῖον πῦρ, δὲν θὰ σθεσθῇ οὕτω. Ἴσως μάλιστα, ἴσως τὰ τοιαῦτα ἐμπόδια, ἐὰν θεωρηθῶσιν ὡς ἐμπόδια, χρησιμεύουν διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ δύναμις τοῦ πυρός. Ἐὰν καίη, θ' ἀναδύσῃ ὀπωσδήποτε φλόγας καὶ ἀναλαμπὴν. Ἐὰν ἦτο ψευδὲς πῦρ καὶ δὲν εἶχε δύναμιν ἀντιστάσεως, τότε καλλίτερον νὰ σθεσθῇ ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐκ τοιούτου πυρός οὔτε δόξα θὰ προκύψῃ εἰς τὸν φανταζόμενον ὅτι φλέγεται, οὔτε τιμὴ εἰς τὴν πατρίδα του. Κόπος, κόπος καὶ μέθοδος! Ἄνευ τούτων οὐδὲν ἀποκτᾷται. Ἐννοεῖται καὶ πάλιν ὅτι ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὁ σπόρος, οἱ κόποι μάταιοι. Ἄλλ' ἀπαιτεῖται κόπος, καὶ πολὺς, ὅπως ἀναδειχθῇ τις εἰς ὅ,τι ἐπιχειρήσῃ. Ἐὰν δ' ἀπαιτεῖται διὰ τὸν φιλόσοφον, διὰ τὸν ἱστορικόν, διὰ τὸν μαθηματικόν, διὰ τὸν ἰατρὸν, διακί ἄρα γε ἀπαλλάττεται τῆς αὐτῆς ἀνάγκης ὁ θέλων ν' ἀναδειχθῇ διὰ τῆς λεγομένης ἐλαφρῆς φιλολογίας;

Ἄλλ' ἐπὶ τέλος τί ἐστὶ ἐλαφρὰ φιλολογία; Ἀνάγκη νὰ συνεννοηθῶμεν ὡς πρὸς τοῦτο. Δὲν γνωρίζω πόθεν προῆλθεν ὁ ὅρος. Ἐὰν δὲν λανθάνωμαι, οἱ Γάλλοι, τοὺς ὁποίους συνήθως μιμούμεθα ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα, ἀγνοοῦν τὴν ἐλαφρὰν φιλολογίαν, γνωρίζουν δὲ μόνον τὴν ἐλαφρὰν ποίησιν. Τὰ γαλλικὰ λεξικά ὀρίζουν τὴν ἐλαφρὰν ποίησιν ὡς ἀσχολουμένην περὶ θέματα ἀσήμαντα καὶ ὡς χαρακτηριζομένην διὰ τῆς ἀφειλείας καὶ τῆς ευκολίας περὶ τὴν ἔκφρασιν. Ὑποθέτω ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν καταλέγει εἰς τὴν ἐλαφρὰν φιλολογίαν τὰ διανοητικὰ ἐν γένει ἔργα, τὰ σκοποῦντα τὴν τέρψιν μᾶλλον ἢ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀναγνωστοῦ. Βεβαίως, δὲν ἀνάγει εἰς τὴν ἐλαφρὰν του φιλολογίαν τὴν νομικὴν, οὔτε τὴν ἱστορίαν ἢ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι δὲν περιφρονεῖ τοὺς ποικίλους κλάδους τῆς βρεῖας φιλολογίας. Ἴσως μάλιστα παραδειχθῇ ὅτι εἰς τὴν παρούσαν περίοδον τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἔχομεν μεγαλειτέραν ἀνάγκην φωτισμοῦ ἢ τέρψεως. Ἐχομεν ἀνάγκην νέων ἐπιστημόνων ἐμφορουμένων τῆς εὐγενούς φιλοδοξίας τοῦ νὰ ἀνυψώσωσι διὰ τῆς ἐργασίας των τὸ Ἕλληνικόν ὄνομα. Παράγοντες εἰς ἕκαστον κλάδον τῆς ἐπιστήμης ἄνδρας δυναμένους νὰ καθέξωσι θέσιν ἐπίζηλον μεταξὺ τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, θ' ἀποδειξώμεν ὅτι ἀποτελοῦμεν καὶ ἡμεῖς μέρος τοῦ πεφωτισμένου κόσμου. Τὰ στοιχεῖα πρὸς τοῦτο δὲν ἐλλείπουν. Διὰ παραδειγμα-

των ἰκανῶν ἢ Ἑλλάς ἀπέδειξεν ὅτι δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητος ἡ ἐλπίς περὶ πραγματοποιήσεως τῆς τοιαύτης φιλοδοξίας. Ἄλλως δὲ εἰς ἕκαστον κλάδον μαθήσεως ὑπάρχουν τμήματα παρέχοντα, εἰς τοὺς Ἑλληνας ἰδίως, στάδια ἐρεῦνης καὶ τιμῆς. Μέχρι τοῦδε οἱ ξένοι μᾶς ὑπερῆκόντησαν καὶ εἰς ταῦτα. Διὰ τί; Διότι δὲν ἀπεκτίσαμεν εἰσέτι τὰς ἐπιστημονικὰς ἐξέεις των, διότι δὲν ἐμάθομεν νὰ κοπιᾶζωμεν μεθοδικῶς ὡς ἐκεῖνοι. Ἡ ὑπεροχὴ των αὐτῆ δύναται—καὶ πρέπει βραθυμῶν νὰ ἐκλείψῃ. Δὲν ἔπρεπεν ἄρα γε ἡ ἀναδύσθαι των ποιῶν ζήτημάτων, τῶν συνεχομένων πρὸς τὴν πάτριον ἱστορίαν, ν' ἀποβῇ ἔργον ἐιδικῶν Ἑλλήνων ἐργασιῶν; Ἀλλὰ παρεκτός των τοιούτων ζητημάτων, τῆς νομολογίας φέρ' εἰπεῖν, τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς γλωσσολογίας, μὴ αἰ λοιπαὶ ἐπιστήμαι, ἡ βοτανικὴ, ἡ ἰατρικὴ, ἡ γεωλογία, ἡ ὀρυκτολογία, ἡ ἀστρονομία, δὲν παρουσιάζουν πλουσίαν καὶ ἄφθονον ὕλην πρὸς εἰδικὰς μελέτας ἐντός των ὁρίων τῆς χώρας ἡμῶν; Πότε θὰ ἴδωμεν τοὺς νέους Ἑλληνας τραπεζομένους ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τοιαύτας μελέτας, καὶ διαπρέποντας εἰς αὐτάς; Ταῦτα ἀπαιτοῦν κόπους καὶ μόχθους καὶ αὐταπάρνησιν καὶ ἀφοσίωσιν. Ναί, — ἀλλὰ πλανῶνται οἱ νομίζοντες ὅτι εἰς οἷον δῆποτε στάδιον ἀποκτάται ἀκόπως ἡ ὑπεροχὴ καὶ ἡ φήμη. Οἱ φανταζόμενοι ὅτι θὰ δοξασθῶσιν ἀφίνοντες τὴν φαντασίαν των νὰ ἐργάζηται ἀδέσμευτος κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς καὶ μόνος, οἱ φρονούντες ὅτι ἀπαιτεῖται ὀλιγώτερος κόπος ἢ ὀλιγώτερα μελέτη διὰ ν' ἀναδειχθῇ τις ὡς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος, ἢ ὡς ἰατρός καὶ μαθηματικός, ἀπατῶνται ἀπάτην μεγάλην. Πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὅσον ἐσπερῆ τις τόσον δύναται καὶ νὰ θερίσῃ.

Ἡ ἀληθὴς διαφορὰ εἶναι ὅτι ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυία, — ἡ ἀληθὴς, ἡ ἐκτακτικὴ, ἡ παράγουσα τὰ μεγάλα ἔργα, — εἶναι σπανιωτέρα των ἄλλων ἰδιοφυϊῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δοξαπλατυτέρα καὶ διαρκεστέρα. Τὴν τοιαύτην δόξαν εἶναι φυσικὸν νὰ ὀνειρεῦνται καὶ νὰ ἐπιζητοῦν οἱ νέοι, οἱ αἰσθανόμενοι, ἢ νομίζοντες ὅτι αἰσθάνονται καίουσιν ἐντός τῆς ψυχῆς των τὴν ἱερὰν φλόγα. Δὲν ἐπιθυμῶ οὔτε προτίθεμαι νὰ τοὺς ἀποθαρρύνω. Θὰ ἦτο ἔθνηκον δυστύχημα εἴαν δὲν εἴχομεν τοιούτους. Ἔθνος μὴ ἔχον νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλους ποιητὰς καὶ λογογράφους καὶ καλλιτέχνους, δὲν ἔχει πλήρως τὸ ποτήριον τῆς δόξης του. Εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα ἐπιβάλλεται ἡ τοιαύτη φιλοδοξία, ὑπὸ τὸν ὄρον μόνον τοῦ νὰ γνωρίζωσιν ἐκ των προτέρων οἱ νέοι ἀγωνιστὰς ὅτι ἂν δὲν προαλειφθῶσι καὶ προασκηθῶσι, δὲν θὰ δρέψωσι τὸν στέφανον τῆς νίκης. Εἶθε νὰ τὸν δρέψωσι πολλοί! Ἡ φήμη των θὰ σκορπισθῇ καὶ θ' ἀντανακλασθῇ εἰς τὴν πατρίδα διὰ λάμψεως ζωηροτέρας ἐτι ἢ τῆς των ἄλλων ἐπιφανῶν τέκνων τῆς. Ἡ Ῥωσσία δὲν στερεῖται ἐπιστημονῶν, ἀλλ'

οὐδεὶς αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς δόξης τῆς τόσον ὅσον τὰ ἔργα τοῦ Tourguénief, τοῦ Dostojewski καὶ τοῦ Tolstoi. Προτοῦ ὅμως ἀναφανῶσιν οὗτοι, προηγήθη μακρὰ περίοδος προπαρασκευῆς. Οἱ προηγηθέντες αὐτῶν ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς ἐμιμοῦντο ἢ ἀντέγραφον ξένα πρότυπα. Ἡ φιλολογία των δὲν ἐρριζοβόλησε διὰ μίαν εἰς τὸ ῥωσικὸν ἔδαφος, οὔτε ἀνέδωκε διὰ μίαν τοὺς πλουσίους καρπούς τῆς. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ ποίησις προηγείτο τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' ἐκτοσε μετεβλήθησαν τὰ πράγματα. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν, ἀναζῶσαν καὶ πάλιν τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, νομίζω ὅτι τὴν σήμερον ὁ Ἀριστοτέλης ἤθελε προηγήθῃ τοῦ Ὀμήρου.

Ἀνέφερα τὸν Ὀμηρον. Καταλέγεται ἄρα γε καὶ οὗτος εἰς τὴν ἐλαφρὰν φιλολογίαν; Κατὰ τὸν πρὸ ὀλίγου ὀρισμὸν, ὑποθέτω ὅτι ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης θὰ τὸν κατατάξωμεν. Τί ἄλλο εἶναι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἢ μυθιστορία; — αἱ ἀρχαιότεραι, ἐνδοξότεραι καὶ ἐντεχνότεραι μυθιστορία ὅσων ποτὲ ἐγράφθησαν! Οἱ ἀρχαῖοι εἴχον, καθὼς ἔχον καὶ οἱ νεώτεροι, ἀνάγκην τέρψεως διανοητικῆς. Ἡ ἐπιστήμη μόνη δὲν ἀρκεῖ. « Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζῆσται ἄνθρωπος ». Ὁλων των τόπων καὶ αἰῶνων οἱ ποιηταὶ καὶ μυθογράφοι ἠεράπευσαν τὴν ἀνάγκην ταύτην. Ὑφίσταται αὕτη πάντοτε, τροπολογουμένη ἐκάστοτε ἀναλόγως των περιστάσεων. Ἰκανοποιεῖται δὲ κατὰ διάφορον τρόπον εἰς ἐκάστην χώραν καὶ ἐκάστην ἐποχὴν, συμμόρφως πρὸς τὰς περιστάσεις, πρὸς τὸν βαθμὸν καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἐπικρατοῦντος πολιτισμοῦ. Τοὺς ὠραίους μύθους τῆς ἀρχαιότητος διεδέχθησαν τὰ ἑρωτικὰ μυθογραφήματα τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ. Βραδύτερον, ἢ διανοητικὴ τέρψις ἐξέπεσεν εἰς τὰ Συναξάρια καὶ τὰ μεσαιωνικὰ ποιήματα. Ἐπειτα παρήχθη τὸ ἱπποτικὸν μυθιστόρημα. Εἶτε ἐκ τῆς Ἀνατολῆς μετεφύτευθη τοῦτο εἰς τὴν Δύσιν, εἶτε τὸ ἀνάπλιεν, εἰς τὴν φρουδαλικὴν ὁμῶς Εὐρώπην ἔλαβε τὸν ὀριστικὸν χαρακτήρα του καὶ τὸ ὄνομα του αὐτό. Τὸ δὲ ὄνομα ἔμεινεν ἐκτοσε ἐν χρήσει εἰς τὰ Λατινικὰ ἔθνη. Ἐλέγετο roman ἢ romanzo διότι ἐγράφετο, ὅχι εἰς τὴν Λατινικὴν, — καθὼς τὰ ἄλλα προϊόντα τῆς βραβείας φιλολογίας, — ἀλλ' εἰς τὴν κοινήν, τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, ἢ ὅποια ὠνομάζετο romane, ἀπαράλλακτα καθὼς ἡ κοινὴ γλῶσσα των Ἑλλήνων ὠνομάσθη καὶ ὠνομάζεται ἐτι Ῥωμαϊκῆ. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς μὲν τοῦτο συνέβη ἕνεκα λόγων πολιτικῶν καὶ των παραδόσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατήσεως, εἰς δὲ τὴν Δύσιν, παρεκτός των λόγων τούτων, ὑπῆρχε καὶ ὁ τῆς ἀμέσου συγγενείας των δημῶδων διαλέκτων πρὸς τὴν Λατινικὴν.

Τὴν σήμερον τὸ roman, τὸ μυθιστόρημα δὲν εἶναι, ὡς ἄλλοτε, ἀρήρησις παραδόξων ἱπποτικῶν ἠρωικῶν, ἢ ἑρωτικῶν συμβάντων ὁ μυθογράφος

σήμερον εἶναι καὶ φιλόσοφος, ῥέπων ἰδίως εἰς τὴν ψυχολογίαν. Περιγράφων ἦθη καὶ χαρακτήρας προβαίνει εἰς ἀναλύσεις, ἐρευνᾷ τὰ αἷτια καὶ τὰ αἰτιατὰ, ἀποκαλύπτει τὴν κρυφίαν καὶ ἐνδόμυχον διέλιξιν των σκέψεων καὶ των αἰσθημάτων προτοῦ ἀπολήξωσιν εἰς ἔργα, καὶ προπαρασκευάζει λογικῶς τὰς συνεπείας των πράξεων διὰ τὰς ὁποίας εἶναι ὑπεύθυνα τὰ πλάσματα τῆς φαντασίας του. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ποιότης τῆς φιλοσοφίας διαφέρει ἀπὸ συγγραφῆς εἰς συγγραφῆς, καθὼς διαφέρει ἀπὸ ἔθνους εἰς ἔθνος ἢ καλλιτεχνικὴ τοῦ εἶδους μορφή. Ἀλλ' ὁμως πανταχοῦ τὴν σήμερον ἐπικρατεῖ ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη τάσις. Ἴσως ἐνίοτε ἐπικρατεῖ πλέον τοῦ δέοντος. Καὶ σήμερον καθὼς πάντοτε ἰσχύει τὸ λόγιον τοῦ Γάλλου κριτικοῦ: « Ἀλλοίμονον εἰς τὸ μυθιστόρημα τὸ ὁποῖον ὁ ἀναγνώστης δὲν βιάζεται νὰ τελειώσῃ! » Πρωτίστος ὄρος τοῦ μυθιστορήματος εἶναι τὸ νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ νὰ τέρπῃ τὸν ἀναγνώστην.

Εἰς τοῦτο ἐπιτυγχάνουν κατ' ἐξοχὴν οἱ Γάλλοι μυθιστοριογράφοι, τοὺς ὁποίους πρὸ πάντων ἀναγινώσκουν οἱ παρ' ἡμῖν θιασῶται τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας. Καλὸν τὸ πρότυπον καὶ ἄξιον μιμήσεως, ἀλλ' ὅχι πάντοτε οὔτε κατὰ πάντα. Δὲν εἶναι ἄξια μιμήσεως ἡ τάσις τινῶν ἐκ των συγγρόνων Γάλλων συγγραφέων πρὸς περιφρόνησιν τῆς αἰδοῦς, πρὸς προτίμησιν σκανδαλιῶδων ὑποθέσεων. Ἄτυχως ὁ κόσμος εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ἴσως ταῦτα συντελοῦν προπάντων εἰς τὴν διάδοσιν τῆς φιλολογίας τοῦ εἶδους τούτου. Ἄλλως, τὴν σήμερον φαίνεται ἐπικρατοῦσα ἡ ἰδέα ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ καλλιτέχνης οὐδεμίαν ἔχον ἠθικὴν ἀποστολήν, ὅτι ἡ τέχνη εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέπει, — αἰσδῆποτε ὁ τεχνίτης, — ἢ εἰς τῆς τέχνης τὴν ἀποκλειστικὴν καλλιέργειαν. Οὕτω δικαιολογεῖται ἡ παροῦσα τάσις μερίδος τινός τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας. Ἡ τάσις αὕτη δὲν εἶναι γενική, ἀλλ' ἐπιπολάζει, οἱ δὲ ξένοι κρίνοντες ἐκ των τοιούτων μυθιστορημάτων καὶ δραματικῶν ἔργων, των ἐπισυρόντων τὴν κοινήν προσοχὴν, ἀγνοοῦν, ὅχι ἄνευ τινός λόγου, εἰς τὸ σφαλῆρον συμπέρασμα, ὅτι τὰ τοιαῦτα προϊόντα τῆς συγχρόνου φιλολογίας ἀπεικονίζουσι τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς Γαλλικῆς κοινωνίας. Ἀδίκημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον συναίσθάνεται δυσανασχετοῦσα ἡ ὑγιὴς τοῦ ἔθνους πλειοψηφία.

Ἄτυχως, ἡ ἐπίδρασις των τοιούτων ἔργων δὲν περιορίζεται ἐντός των ὁρίων τῆς πατρίδας των γῆς. Εἰς τινὰς χώρας πολεμεῖται ἡ ἐπίδρασις αὕτη. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπαγορεύεται καὶ τιμωρεῖται ἡ δημοσίευσις ἔργων τοῦ εἶδους τούτου, καὶ ὁμως ἡ Ἀγγλία εἶναι ἡ κοιτίς τῆς σώφρονος ἐλευθερίας. Ἡμεῖς ἐννοοῦμεν ἄλλῶς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀφίνομεν τὸ στάδιον τοῦ τύπου ἀπεριόριστον. Ἴσως ἔχομεν δίκαιον τὰ χρηστὰ ἦθη δὲν νομοθετοῦν-

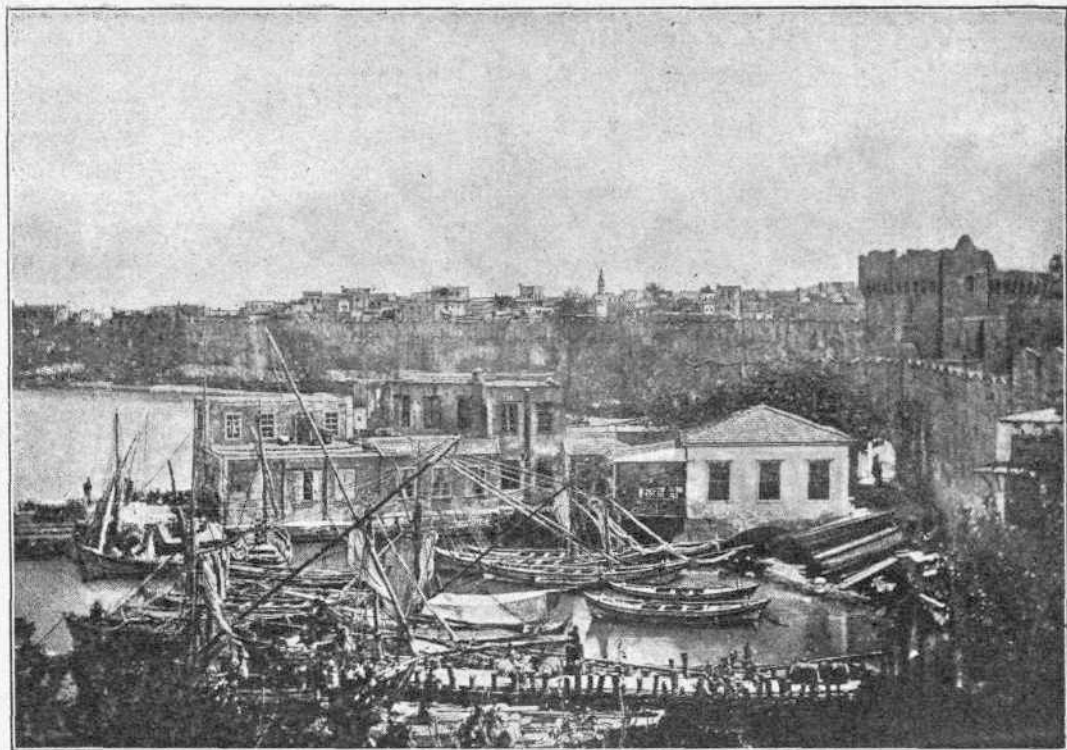
ται. Ἀντὶ νόμον, προτιμητέα ἢ ἐπιβολὴ τῆς κοινῆς γνώμης. Ἄλλ' ἐδῶ, καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ, ἡ κοινὴ γνώμη, ὅτε μάλιστα ἐκπροσωπεῖ τὸ ὀρθόν, δὲν ἔχει θάρρος, δὲν ἔχει φωνήν. Ὑποτίθεται ὅτι ὄργανον τῆς κοινῆς γνώμης εἶναι ὁ τύπος. Ἄλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, αἱ ἐφημερίδες δὲν θεωροῦν ὡς μέρος τῆς ἀποστολῆς των τὴν ἠθικοποίησιν των ἀναγινωστῶν των. Ἐνίοτε μάλιστα λησμονοῦν ὅτι φέρουν εὐθύνην τινὰ ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐφαρμύζουσι καὶ αὐταὶ τὴν ἀρχὴν ὅτι ἡ τέχνη ἀποβλέπει εἰς μόνην τὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο, παρεκτός εἰδοποιήσεων σκανδαλιῶδων ἐνίοτε, δημοσιεύουσι καὶ λεπτομερεῖας ἐγκλημάτων των ὁποῖων ἡ γυμνότης ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἀστυνομίας, καὶ μεταφράσεις μυθιστορημάτων εἰς πᾶν ἄλλο συντελούντων ἢ εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἔθνους διάπλασιν.

Ἄς ἀναλάβωσι τὴν περὶ τούτου ἀποστολήν οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος συγγραφεῖς. Ἄς μὴ λησμονῶσιν ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν ἴδια χαρακτηριστικά, ὅτι οὐδεμία ὑφίσταται ἀνάγκη τοῦ νὰ εἰσαγάγωμεν ἐνταῦθα ἐξέεις καὶ ἰδέας καὶ ἀρχάς, ἐχούσας ἴσως ἀλλαχοῦ λόγον ὑπάρξεως, ἐδῶ ὁμως ὅχι, ὅτι ἡμεῖς δὲν συνεγγρασάμεν ἐτι μετὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

Βλέπετε ὅτι ἐὰν ἔγραφα ὅλα ταῦτα εἰς τὸν νεκρὸν μου ποιητὴν ἤθελα ὑπερβῆ καὶ τὰ ὅρια ἐπιστολῆς καὶ τῆς εὐπρεπειᾶς ἐτι τὰ ὅρια. Καὶ ὁμως, ἂν ἐτόλμων θὰ ἔλεγα καὶ περισσότερα. Θὰ τὸν παρεκίνουν νὰ σπουδάξῃ κατὰ προτίμησιν τοὺς ἀρχαίους, ὅταν δὲ ἀναγινώσκῃ προϊόντα των νεωτέρων φιλολογιῶν, νὰ τὰ ἀναγινώσκῃ ἐπισταμένως, κριτικῶς, ἄνευ τυσοῦ ἐθνουσιασμοῦ, — χειραγωγούμενος ὑπὸ εἰδημονεστέρων του κατ' ἀρχάς κριτῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας των, ἀλλὰ πρὸ πάντων προσπαθῶν νὰ κρίνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, αἰτιολογῶν καὶ ἀναλύων τὸν τε θαυμασμὸν καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις του, δυσπιστῶν πρὸς τὰς ὁμᾶς τοῦ ἐπικρατοῦντος περὶ αὐτὸν βέβηματος τοῦ συμμοῦ. Θὰ τὸν προέτρεπα νὰ καταγείνη εἰς τελειοποίησιν τοῦ ὄργανου του, νὰ γείνη κύριος τῆς γλώσσης του, νὰ μάθῃ νὰ γράφῃ προτοῦ ἐπιχειρήσῃ νὰ συγγράψῃ. Ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἐκλήθη ἀληθῶς εἰς τὴν φιλολογίαν, εἶτε ἐλαφρὰν, εἶτε ὅπως ἄλλως θέλει νὰ τὴν ὠνομάσῃ, ἄς ἐπιδοθῇ εἰς αὐτὴν μετὰ ζήλου, μετ' ἀφοσίωσης, συναίσθανόμενος τὴν πρὸς τοὺς ἀναγνώστους του εὐθύνην, κηδόμενος πάντοτε τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξιοπρεπειᾶς, ἀνυψῶν τὸ ἔργον του δι' ὑψηλοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ, ἔχων τὴν συναίσθησιν ὅτι γράφων ἐκπληροῖ, ὅπως δῆποτε καὶ κατὰ τὸ μέτρον των δυνάμεών του, ἀποστολήν εὐγενῆ, καὶ μὴ καταδεχόμενος νὰ τὴν καταβιβᾷ εἰς βιοποριστικὸν ἀπλῶς ἐπάγγελμα, εἰς μέσον πρὸς ἀπόκτησιν ἐφημέρου δημοτικότητος ἢ ὑλικῶν ἀπολαυῶν.¹

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ «Παρνασσῶ» τὴν ἑσπέραν τῆς 21 Φεβρουαρίου 1892.

Ο ΛΙΜΗΝ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΗΧΩ

Ποιος τό ήλιπιζε πάλιν αυτό τό ανέλιπτον!... Είχα εις τόν νούν μου νά σάς γράψω σήμερον διά τήν τελευταίαν εβδομάδα τής Αποκριέ, διά τās άραιάς και αναλάτους μασκαράτας τής Κυριακής, διά τήν άσκοπον και άνικανοποίητον κίνησην του κόσμου, διά τό άνοφελές Κομιτάτον του κ. Ασλάνη, διά μίαν καλλιτεχνικωτάτην βάρβιτον, τήν όποιαν ήκούσαμεν τό παρελθόν Σάββατον εν λαμπρῳ και ζωηροτάτῳ έσπεριδι· διά τό κακό που έγεινε με τούς μασκαράδες εις τό σπίτι του Σουρῆ, και τέλος πάντων διά τās ξεθυμασμένα κούλουμα, τήν καθ' έξιν και βίχ επιτέλεσιν εθίμου άλλοτε άκμάζοντος... Αλλά ποιος κισθάνεται πλέον κανέν ενδιαφέρον δι' αυτά και τὰ τοιαύτα, μετά τόν πολιτικόν σεισμόν, ό όποιος συνεκλόνησε και συνεθέριμανε τήν πρωτεύουσάν μας, εύθως μετά τό τέλος των ήρέμων και ψυχρών της κρονίων; Επήλθε μεταβολή αίφνιδια εις τό βεύμα και ή χρονογραφία όφείλει κατ' ανάγκην νά ακολουθήση τήν μεταβολήν αυτήν. Συνέβη γενικώς ό,τι συνέβη εν μικρογραφία εις μικράν ομάδα οικείων συνθηροισμένων εν τινι αίθουσα τήν έσπεραν τής

Καθαρῆς Δευτέρας. Κυρίαί και κύριοι ήσαν όλοι νωθροί και νυσταλέοι εκ των διασκεδάσεων και των άγρυπνιών. Από καιρού εις καιρόν έχασμωόντο. Η φωνή των εξήρχετο κουρασμένη, σιγαλή και συνωμιλουν χωρίς καν νά μετακινώνται από τὰ διδανια και τās πολυθρόνας, εκ των όποιων δεν ειχον φαινεταί τήν δύναμιν νά ξεκολήσουν. Η όκηρία αυτή πρό πάντων τούς εκαμνε νά μείνουν εκει άργά, μετ' όλην τήν επιθυμίαν τήν όποιαν ειχον νά υπάγουν πλέον νά κοιμηθούν. Τήν δε συνωμιλίαν των έτρεπον τὰ αποκριάτικα σχολια.

Τὰ ήκουα δε κ' εγώ ως νανούρισμα γλυκύ, χωρίς νά λαμβάνω πρό πολλού μέρος, έχων τήν κεφαλήν άνεστραμμένην επί του έρεισινώτου τής καθέδρας μου και τούς όφθαλμούς μου κλειστούς. Και θά ήτο μία μετά τό μεσονύκτιον, ότε αίφνης άνταχει ό κώδων τής θύρας. Προστρέχει: ό οικοδεσπότης... Ηκούσαμεν τήν φωνήν ενός φίλου, ό όποιος ειχε κατορθώσει νάναχωρήση πρό ενός τεταρτου και ό όποιος επέστρεφεν ήδη ούτω ταχύν και άπρόδοτος. Τί έτρεχεν άρά γε; Επροσέειπεν. Η λέξις επεσε, τήν όποιαν ήκούσαμεν εν κρινῆ, μες εκαμε νάναπιναχθώμεν.

— Τι; τί;
— Επεσε τό ύπουργείον!

— Αστειεύεσαι...
— Αλήθεια σάς λέγω. Περνούσα άπ' του Τρικούπη τό σπίτι και είδα νάνεβοκατεβαίνη κόσμος. Πρωτῶ και μου λένε πέφτει τό ύπουργείον...
— Μά πώς;
— Νά, ό Βασιλεύς παρήγγειλεν εις τόν Δελιγιάννη νά παραιτηθῆ.
— Εϊνε βέβαιον;
— Βεβαίότατον.

Και έλησημονήθη άμέσως ή κόπωση, έφυγεν ή νωθρότης, παρήλθεν ή Αποκριά και οι μασκαράδες. Η φωνή μας εξωηρηθη και ή συνωμιλία με πληθύν επιφωνήσεων και σχημάτων παντοίων και άτάκτων βηματισμών επέπεσε κατὰ του ανέλιπτου θεματός. Εμείνικμεν συνωμιλούντες ούτω πολιτικά επί ώρας ολοκλήρους. Και αν ενεθυμήθημεν πρός στιγμήν τήν πρώτην μας συνδιάλεξιν, ήτο διά νά σημειώσωμεν τήν επαλήθευσιν τής γνωστής προφητικῆς ευφρολογίας του κ. Ροϊδου, καθ' όν μέχρι τής Καθαρῆς Δευτέρας θά έμενε πρωθυπουργος ό κ. Θεόδωρος Δελιγιάννης. Η αίθουσα μας εν μικρογραφία αναπαρίστα τήν στιγμήν εκεινην τήν πρωτεύουσαν.

*

Η επομένη ήτο εκτακτος ήμέρα διά τās Αθηνάς. Υπό παρομοίας συνθήκας ούδέποτε ενθυμούμεθα κρίσιν ύπουργικήν. Αλλ' εν γενει συνεκίνει πολύ τόν κόσμον ή εκθασίς τής κινδυνώδους κρίσεως. Από στιγμῆς εις στιγμήν ήπειλείτο κανέν κίνημα. Οι κυβερνητικοί ήγωνίζοντο νά παραστήσωσιν εις τόν λαόν ως παραξινόπημα τήν ενεργειαν του Βασιλέως. Εν τῷ μέσω του αλαλαγμού άντήχουν και φράσεις μισθάρων ή άνοήτων ήμισα φιλοβασιλικαί. Και τ' Ανάκτορα περιέζωνεν ό στρα-

τός υπό τās διαταγās του Ανωτάτου του άρχοντος... Και ό Τρικούπης άρεκατά εγωιστής και πολύ περισσότερον τυπικός, δεν έδέχετο τήν άρχήν... Και άχρουν ύπουργείον δεν ήθελεν ό Βασιλεύς... Και ποίον λοιπόν νά καλέση!... Ολ' αυτά συνεκράτουν τόν κόσμον εν άγωνία και ταραχή. Διαδηλώσεις, ρήτορες, περιπολαιοι, συμπλοκαί, επεισόδια, θερμαί συζητήσεις, πυρετός. Η συγκίνησις εκεινη ή γεννωμένη εκ τής προσδοκίας κινδύνου τινός άγνωστου επέβεν όλα τὰ στήθη. Και αυτή ή άτμοσφαιρά ήτο βαρεία, ως θά τήν έφαντάζετο τις επί πεδίου μάχης. Με-

γάλα νέφη έπλαυνόντο επί του κυανου ουρανου και έρράντιζον από καιρού εις καιρόν με σταγόνας άραιάς ως δάκρυα... Περὶ τήν έσπεραν μόλις ή κρίσις έληξεν. Οκ.Κωνσταντόπουλος εξέπλήρωσεν ήν έδέχθη εντολήν νά σχηματίση Κυβέρνησιν. Τό Κράτος εύρε Πρωθυπουργόν και ό Βασιλεύς έγραψεν ιδία χειρι ευχαριστήριον επιστολήν πρός τόν ύποστράτηγον κ. Μαυρομιχάλην, διά τήν τάξιν τήν όποιαν με τὰ συνενά του μέτρα κατώρθωσε νά τηρήση διαρκούσης τής κινδυνώδους κρίσεως.

*

Ο ήμερήσιος τύπος — ίσως όχι

μόνον παρ' ήμιν — εινε κάτι τό όποιον δεν ζή με τήν ιδίαν πάντοτε ζωηρότητα. Πότε λιποψυγει, ποτε έμψυγοῦται και αναλαμβάνει. Εξαρτάται από τὰ γεγονότα τής ήμέρας. Οσην ικανότητα και αν έχωσιν οι εργαταί του εις εύρεσιν θεμάτων και δημιουργίαν ζητημάτων εκ του μηδενός, ποτε σχεδόν δεν επιτυγχάνουσι νά κινήσωσι τό ενδιαφέρον του πολλου κοινου, του θερμοῦ και μόνον καινοφίλου, τό όποιον τήν εφημερίδα του δεν τήν θέλει οὔτε διά νά σχηματίση πεποιθήσεις, οὔτε διά νά βρασανίση τās ιδέας του, οὔτε διά καλλιτεχνι-

ΟΙ ΜΙΚΡΟΙ ΚΑΠΝΙΣΤΑΙ

κὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε μόνον ἐνήμερος τῶν καθημερινῶν καὶ μάλιστα τῶν τοπικῶν γεγονότων. Ὅταν λείπουν αὐτὰ καὶ λείπουν αἱ μεγάλα εἰδήσεις, ὁ τύπος φυτοζωεῖ. Τὸ ἐναντίον δὲ συμβαίνει: ὅταν ἐκτακτὸν τι κάμη τὸ κοινὸν αὐτὸ νὰ περιμένῃ τὴν ἐκδοσὶν τῶν ἐφημερίδων μὲ ἀνυπομονησίαν πυρετώδη.

Τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἀνά τὰς Ἀθήνας παρήγαγεν ἡ ὑπουργικὴ κρίσις, εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ μετρήσῃ μὲ τὴν κατανώσιν τῶν ἐφημερίδων. Ἀνάρπαστα ἐγένοντο τὰ παραρτήματά των, ἀνάρπαστα τὰ φύλλα των. Ἀνέγνωσαν καὶ ἠγόρασαν αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι συνήθως οὔτε ἀναγινώσκουν οὔτε ἀγοράζουσι. Ἐφημερίδες αἱ ὁποῖαι ἐπώλουν φύλλα κατὰ ἑκατοστάς, ἐπώλησαν κατὰ χιλιάδας· καὶ ὁ κόπος ὁ ἐκτακτος, τὸν ὁποῖον κατέβαλον οἱ δημοσιογράφοι καινοθηροῦντες — διότι ἡ δι' ἄρθρων ἔκφρασις γνώμης ἐμπαθοῦς καὶ προκατειλημμένης ἐπὶ τῶν γεγονότων δὲν ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον κόπον τοῦ δημοσιογράφου, — ἐπληρώθη ἀδρόως ὑπὸ ἀπλήστου κοινού. Ἄλλ' ἡ μεγαλύτερα ἐπιτυχία ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ὑπῆρξεν ὁ Ῥωμαῖὸς τοῦ Σαββάτου. Ἐκδοσίς ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων ἀντιτύπων ἀνηρπάγη κυριολεκτικῶς ἐν διαστήματι δύο τριῶν ὥρων καὶ ἐδέησε νὰ γίνῃ δευτέρα. Καὶ τὸ ἤξιζε μὰ τὴν ἀλήθειαν. Περιεῖχε τοὺς 24 χαιρτισμοὺς τοῦ κ. Δηλιγιάννη, ἐν οἷς ἐξίσταροῦντο μὲ τὸν συνῆθη ἄκακον καὶ εὐτραπελώτατον τρόπον τὰ γεγονότα τῆς ἐβδομάδος. Ἐξ αὐτοῦ ἀποσπῶ ἓνα μόνον στίχον, ἐπιγραμματικῆς περιεκτικότητος :

Χαῖρε ποῦ πέφτεις πάντοτε μὲ πλειονοψηφία.

ΑΝΤΙΑΛΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἡ ΠΑΤΡΙΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Μὲ μεγάλην συγκίνησιν ἤκουσα ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ, ὅτε τὸ πρῶτον κατηρχόμεν ἐπὶ Λάρισαν, ὅτι ἐπλησιάζομεν τὸν Βελεστίνον. Οὔτε αἱ ἀρχαῖαι Φεραὶ καὶ ὁ Ἄδμητος, οὔτε τῆς Ἀλκήστιδος ἡ συζυγικὴ ἀγάπη καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ταπεινὴ θητεία καὶ τοῦ Ἡρακλέους ἡ πάλη μετὰ τοῦ Θανάτου, οὐδὲ ἀκόμη τοῦ μεγάλου Ἰάσωνος τὸ θλιβερόν τέλος ἐκίνησαν τόσον τὴν καρδίαν καὶ τὸ πνεῦμά μου. Μόνον ὁ Βελεστίνας, ὁ ταπεινὸς καὶ ἄσημος Βελεστίνας, μὲ τὸν μουδῆρην καὶ τὸν μπῆν του, τοὺς χαμηλοὺς οἰκίσκους τῶν δούλων καὶ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους τῶν ἀγάδων· μὲ τὰ ἐπὶ ἠρμένα μέτωπα τῶν κατακτητῶν καὶ τὰς κυπτούσας κεφαλὰς τῶν κατακτητημένων· μὲ τὸ σκότος τῆς δουλείας

καὶ τὴν πυκνὴν ομίχλην τοῦ παρέστη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ὀλοφάνερος. Κ' αἶφνης χαμηλὸς οἰκίσκος, χαμηλότερος ἐκείνου ἐν οἱ ἀρχαῖοι Πενέσται τῆς χώρας αὐτῆς κατώκησαν ποτέ, μοῦ εἰδείξεν ὑπὸ ἀβέβαιον φῶς λυχνίας, γέροντὰ ὑψηλόν, λευκόμαλλον κύπτοντα ὑπὸ τὸ βῆρος δυνατῆς συμφορᾶς καὶ γραίαν γυναῖκα ἄφρων χαμαὶ καὶ γυναίκας ἄλλας καὶ ἄνδρας καὶ παιδιὰ, ὅλους συμμαζευμένους ἐκεῖ, κατατρομαγμένους, ἀναμένοντας ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν φοβερὰν κραυγὴν καὶ φοβερώτερον κτύπημα θανάτου, ὡς ἡ οἰκογένεια τοῦ Πριάμου παρὰ τὸν βωμὸν τῶν Ἐφεστίων ἀνέμενε τοὺς ἐπιδρομείς. Καὶ ἰδοὺ ἡ κραυγὴ ἀκούεται εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον καὶ ἡ ποδοβολῆ φθάνει ἀγρία, ἡ θυρὶς θραύεται καὶ πηδῶσιν ἐντὸς μαχαίροφόροι, ἐσπῶντες τὸν θυμὸν των κατὰ ἀσπίων καὶ ἀνυπερασπίστων θυμάτων!

Καὶ ἦσαν τ' ἀτυχῆ αὐτὰ καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ συγγενεῖς δεκαοκταετοῦς νεανίω, ὅστις μὴ δεχθεὶς νὰ διαπεράσῃ ἐπὶ τῶν νώτων του διὰ τοῦ βεύματος τὸν ἄγαν τὸν ἐπνίξεν εἰς τὰ θαλά νερά του. Καὶ παρηκολούθουν τότε διὰ τῆς φαντασίας τὸν φλογερόν νεανίαν φεύγοντα τῆς πατρικῆς στέγης, τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ πλήρη μίσους τὴν καρδίαν καὶ ὄρκου ἐκδικήσεως τὰ χεῖλη, πλανώμενον εἰς τὴν ξένην, ψάλλοντα τ' ἀγαθὰ τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, σαλπίζοντα τὴν ἡμίθεον καταγωγὴν τῶν ἀγγαρευμένων δούλων, πασχίζοντα νὰ κινήσῃ εἰς συμπάθειαν τοὺς ξένους, νὰ συνδουλίσῃ τὴν κοιμημένην λάβαν τῶν πατριωτῶν καὶ ν' ἀνάψῃ μεγάλην πυρκαϊάν, ἀποδίδων ὡς ὁ Μωυσῆς τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ὀμοφύλους του καὶ ὡς ὁ Μωυσῆς βασιζόμενος εἰς τὸν Θεὸν του μόνον καὶ εἰς ἑαυτὸν. Καὶ μετ' ὀλίγον τὸν ἐβλεπον συλλαμβανόμενον, μαστιγούμενον, φραγγελομένο ἀλλ' ἄκαμπτον κρατοῦντα τὸ ἥρακλειον σῶμα, ὑψηλὰ ἀνατείνοντα τὴν χονδρὴν καταρρόμαλλον κεφαλὴν μὲ τοὺς ἐκφραστικοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὸν μαῦρον μύστακα, ἀλύγιστον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ῥίπτοντα αὐτὴν μετὰ παρησίας κατὰ πρόσωπον τῶν τυράννων του :

— Μετὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλειότερος πόθος μου.

Εἶχα ἐμπρὸς μου Ῥήγα τὸν Βελεστινῆ!

*

— Βελεστίνας· δέκα λεπτά!

Ἡ ἐντονος κραυγὴ τοῦ ὀδηγοῦ τῆς ἀμαξοστοιχίας μὲ ἀπέσπασε τοῦ ὄνειρου μου καὶ ἐστρεψα γύρω ἐκπληκτος τοὺς ὀφθαλμούς. Παχεῖα σκία καὶ βωμάκεια βλάστησις ἠγείρετο παντοῦ· τὰ κηπάκια καὶ αἰμακίαι καὶ αἱ φυτεῖαι τοῦ Πολυβίου ἠκμαζόν ἐτι, ἀποτελοῦντα ὡς καὶ κατὰ τοὺς βωμάκτους χρόνους ἐρασίαν ὅσιν ἀνά τὰς ἀδέν-

δρους Θεσσαλικὰς ἐκτάσεις. Πρὸ τοῦ σταθμοῦ βρακοφόροι καὶ φουστανελοφόροι χωρικοὶ μὲ κόκκινα καὶ γαλάζια μανδήλια εἰς τὴν κεφαλὴν· τούροι τινὲς μὲ τ' ἀντερὰ καὶ τὰ σαρίκια των· βλάχοι μὲ τὰς φουστανέλας καὶ τὰ φέσια καὶ τὰ σελιάγια των· μία βλάχα γραία μὲ τὴν σπειριτόφορον τοῦ Πίνδου ἐνδυμασίαν, στρίφουσα τὴν ῥόκκην τῆς· εἰς τσαρουχὰς μὲ τὴν δερματίνην ἐμπροσθέλαν καὶ τὰς ὀκώδεις χεῖράς του· εἰς κουλουροπόλης περιφέρειαν εἰς πώλησιν τὰς κουλούρας του· ἄλλος στραγαλοπόλης ὄρθιος πρὸ τοῦ στρουγγύλου πάγκου του, ὅλοι περιήρχοντο πρὸ τῶν ἀμαξῶν, περιέργως ἐξετάζοντες διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἰσχυροτέρων των εἶτε συνομιλοῦντες μετὰ τῶν ταξιδιωτῶν.

Ἦμην εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ῥήγα. Ἄλλὰ τὰς οἰκίας καὶ τοὺς πύργους τοῦ χωρίου ποθενὰ δὲν διέκρινα. Ἐπίδησα διάπυρος τῆς ἀμαξοστοιχίας καὶ ἠρώτησα ἓνα χωρικόν.

— Ποῦ εἶνε τὸ χωριό, ῤε;

— Πίσ' ἀπὸ τ' ὄρμάνι· μ' εἶπεν ἀδιαφόρως, δεικνύων δι' ἀνατάσεως τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἐμπρός, ὅπισθεν τοῦ δάσους.

— Εἶνε μακριά;

— Ἐδὰ, χάμου.

Δὲν ἐκρατήθην· ἔλαβα τὸν μανδύον μου καὶ προσεκάλεσα τὸν χωρικόν νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸ χωριόν.

— Νὰ φύγῃ πρῶτα τὸ παπόρι· μοὶ εἶπε δεικνύων τὸν σιδηρόδρομον.

— Θὰ βάλῃς κανένα μέσα;

— Ὅχι... ἔτσι.

Ἡ ἀπάθεια μετὰ τῆς ὁποίας μοῦ ἀπήντησε μ' εἰδείξεν ὅτι ὁ χωρικός εἶχε καιρὸν νὰ χάσῃ ἀκόμη. Ἐπὶ τέλους ἔρρυξε τὸ παπόρι. Ὁ χωρικός τὸ παρηκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μέχρις οὐ ἐξηφανίσθη εἰς τὴν πεδιάδα καὶ στραφεὶς τότε,

— Πᾶμε· μοὶ εἶπε.

Τὸν ἠκολούθησα μέχρις οὐ μὲ ὀδήγησεν εἰς εὐρείαν ἀμαξίτην ὁδόν, ἤγρουσαν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ εἰς τὸ χωριόν. Καὶ ἄλλοι χωρικοὶ ἀνέβαινον μετ' ἡμῶν, τινὲς μὲ παντοσείδεις ἀποσκευὰς, ἐπανελθόντες ἐκ Βόλου, ἄλλοι παραλαβόντες τι ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ· ὁ τσαρουχὰς μὲ κύλινδρον δερμάτων ἐπ' ὤμου· ὁ κουλουροπόλης καὶ ὁ στραγαλοπόλης μὲ τοὺς πάγκους των ἐπὶ κεφαλῆς· ἡ γραία μὲ τὴν ῥόκκην τῆς καὶ ἄλλοι καταβάντες, ὡς ὁ Μέντωρ μου, διὰ νὰ γασκήσῃ μόνον καὶ ἐπιστρέφοντες ἤδη μ' ἐλαφρὰν συνείδησιν ὅτι ἐξεπλήρωσαν τῆς ἡμέρας των τὰ καθήκοντα. Ὅλοι δὲ αὐτοὶ καθ' ἑμίλους πορευόμενοι συνεζήτουν, διὰ μυριστὴν ἴσως φορὰν ἀφ' ἧς ἦλθεν ὁ σιδηρόδρομος εἰς τὸν τόπον των, πῶς ρυσᾶ καὶ πῶς ξεθυμαίνει, πῶς κινεῖται καὶ πῶς συρίζε· ἡ ἀτμομηχανή.

— Εἶνε παλῆρος δρόμος τοῦτος; ἠρώτησα τὸν σύντροφόν μου.

— Ὅχι· τότε τὸν φτάνει ὁ δῆμαρχος· ὁ παλῆρος εἶν' ἀπὸ 'καί. Καὶ διὰ τῆς χειρὸς του μοὶ εἰδείξε δεξιά.

— Εἶνε πολὺ παλῆρος;

— Πάππου πρὸς πάππου· μοὶ ἀπήντησε λακωνικῶς.

Ἡ ἰδέα ὅτι τὸν δρόμον ἐκείνον ἴσως ἐπάτησέ ποτε καὶ ὁ Ῥήγας μ' ἐγαλθάνισε.

— Δὲν πᾶμε ἀπὸ 'καί; ἐπρότεινα εἰς τὸν χωρικόν.

— Τί θές τί γυρεύεις; εἶνε μακρύτερα.

— Ἐγχεῖς δουλεῖα στὸ χωριό;

— Ὅχι· σὰν θές πᾶμε.

Κ' ἐστρεψε δεξιά. Εἰσήλθωμεν εἰς δρομίσκον στενὸν μόλις ἐνὸς μέτρου πλάτους καὶ ἑλικοειδῆ. Πυκναὶ συστοιχίαι κυπαρίσσω, δένδρα ἄλλα παντοσείδη, σχοῖνοι καὶ ἀγριόδατοι καὶ παλιούροι ἐξετείνοντο δεξιά καὶ ἀριστερά· κισσοὶ πλατύφυλλοι ἀνερριχθῶντο ἐπὶ τῶν στελεχῶν καὶ ἠπλοῦντο εἰς ἀναδενδράδας μετὰ τοῦ αἰγοκλήματος καὶ τῆς ἀγριαμπέλης ἄνωθεν, καὶ μᾶς ἀπέκλειον ἀπὸ βήματος εἰς βῆμα ἐντὸς τερπνοῦ ἀσιατικοῦ κισσίου· νερά ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἄφθονα μέσῳ τῶν θάμνων καὶ προσέκρουον ἐπὶ τῶν ῥιζῶν καὶ ἀνεπὶδῶν τὰ φυλλώματα καὶ παρέσυρον τὰ ἄνθη καὶ ἐκύλιον τοὺς γάλικας εἰς ἀρμονικὴν συμφωνίαν· ἐνῶ πτηνὰ παντοδαπὰ ἐπέτων καὶ ἐτερέτιζον καὶ ἐλατρεύοντο ἐπὶ τῶν γλωρῶν κλαδίσκων ὡς εἰς καμμίαν πανήγυριν τῆς φύσεως. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ πυκνοῦ φυλλώματος ὁ ἥλιος, δύνων ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ, ἐφ' οὐ ἴχνογραφεῖτο ὡσεὶ φλογεθόλον μικρὸν ἐρημοκλήσι καὶ δύο κυπαρίσσοι, κατεπλημμύρει διὰ χρυσῶν ἀκτίνων τὸ δάσος.

Πολλάκις ἀνεμνήσθην ἐκεῖ τὸν ἑλληνα Μωυσῆν καὶ ἐσκεπτόμην τάχα ἂν εἰς τὸ δάσος ἐκεῖνο πλανώμενος πρὸ τῆς φυγῆς του, εἰς τὸ βογηπτό τῶν δένδρων καὶ τὴν ἐλευθερὰν πτῆσιν τῶν πτηνῶν δὲν ἐνεπνεύσθη κανένα ὕμνον, ἀπ' ἐκείνους οἵτινες ἐθέριμαναν ἔπειτα τὰ στήθη τῶν πατριωτῶν, ἂν δὲν ὠνειροπόλησεν ἡ μεγάλη ψυχὴ του ἐκεῖ τὸ πρῶτον τὴν ἀπέραντον Πατρίδα, ἣν ἤθελε ν' ἀναστήσῃ ἀπὸ τὴν Μπόσνα ὡς τὴν Ἀραβίαν. Συχνὰ δὲ μοῦ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν νὰ ἐρωτήσω τὸν σύντροφόν μου ἂν ἤξευρέ τι περὶ τοῦ μεγάλου συμπατριώτου του. Ἄλλ' ἐκρατοῦμην ἐκ φόβου μήπως λάβῃ ἡ καρδία μου φοβερὰν ψυχρολουσίαν ἀπ' ἐκεῖνας ὄσας πολλάκις φεῖ! ἔλαβε μέχρι σήμερον κατὰ τὰς ἐπισκέψεις μου εἰς ἱστορικοὺς τόπους. Αἶφνης ὁμως ἐλύσεν ἐκεῖνος τὴν σιωπὴν.

— Ποῦθε κοπιάζεις, καπ' τάνε;

— Ἀπ' τὸ Βόλο.

— Πῶς πᾶν τὰ πράγματα;

Ἐστάθην καὶ τὸν προσέβλεψα ἐκλιμῆος. Πάντοτε αἱ τόποι εἰς τοὺς ὁποίους συνέβη κάτι ἱστορι-

κόν είτε κοινωνικών γεγονότων· οίτινες ἐπλημμυρίσθησαν ἀπὸ αἵματα εἴτε ἀπὸ δάκρυα· ὅσοι ἔφερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὸ φῶς εἴτ' ἐκρύψαν διὰ παντός ὑπὸ τὰ χόματα τῶν προνομιστῶν ὑπαρχόντων, βυθίζοντες εἰς ἄλλον κόσμον καλὴν εὐαίσθητον ἐπισκέπτῃν. Ἐγὼ ἔξαφνα ἐκεῖ διετέλουν ὑπὸ ὑψηλὴν διέγερσιν τὰ πάντα γύρω μου ἐφαίνοντο ὅτι ἐξεπροσώπων τὸν 'Ρήγαν, πολλακίς μέσῳ τῶν ἀναδενδράδων ἐπίστευον ὅτι διέκρινα αὐτὸν ὁλόσωμον, μετὰ τὴν μαύρην ἐνδυμασίαν καὶ τὴν λεοντώδη κεφαλὴν του καὶ τὴν ἐκφραστικὴν ἐκείνην φυσιογνωμίαν τῶν ἰσχυρῶν ψυχῶν· ὅτι ὅλα καὶ τὸ νερόν καὶ τὸ δάσος καὶ ὁ ἀήρ περὶ ἐπανελάμβανον ἀδιακόπως τὰς στροφὰς τῆς λύρας του. Διὸ καὶ μοῦ ἐφάνη ἄλλος εὐθύς ὁ κοτόχονδρος ἐκείνος καὶ βλακώδης Καραγκούνης. Πῶς πᾶν τὰ πράγματα, δηλαδὴ τὰ πράγματα τῆς πατρίδος βέλαια· ὥστε φροντίζον καὶ περὶ πατρίδος οἱ Καραγκούνιδες! Διατὶ τάχα· ἡ μεγάλη λάβρα ἦτις ἐβράζεν εἰς τὰ στήθη τοῦ 'Ρήγα διατὶ νὰ μὴ ἀφῆκε τὴν ἐλαχίστην σπῆθα καὶ εἰς τὰ στήθη τῶν σημερινῶν συμπατριωτῶν του; Δὲν εἶνε καθόλου παράδοξον. Καὶ ἤρξατο εὐθύς νὰ τοῦ ψάλλω ἱστορίας καὶ νὰ τῷ δίδω ἔλπίδας ὅτι τὸ μεγάλο ὄνειρον τοῦ συμπατριώτου του γρήγορα θὰ πραγματοποιηθῆ, ὅτι πολλοὶ 'Ρήγα εἰν' ἔτοιμοι νὰ ψάλλουν πάλιν:

Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμε 'ς τὰ στενά!

— Δὲ σοῦ μιλάω γιὰ τέτοια· σὲ βρωτῶ γιὰ τὰ ἐκλογές. Θὰ τὸν βγάλουν πάλι τὸν Καρτάλη!

Διεκόπην κατησχυμένος. Ἐλησμένησα ὅτι ἐπέκειντο δημοτικὰ ἐκλογὰ καὶ ὁ χωρικός ἤθελε νὰ μάθῃ πῶς πηγαίνουν τὰ ἐκλογικὰ πράγματα ἐν Βόλῳ, ὅπου ἐγένετο φροβερὰ κομματικὴ πάλη, ὅπου νέοι Γίγαντες ἀνεστάσαν τὸ Πῆλιον ἐναντίον τοῦ Διός...

*

Ὁ Βελεστίνος καίτοι ἐπὶ τῶν προσόδων τοῦ λόφου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ οἰκίας τουρκικῆς, εἰς τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἤδη οἰκογένεια βλάχων, καὶ ἀπὸ πύργους ἀγᾶδων, ἐντὸς τῶν ὁποίων διακίτωνται ἀνέτως αἱ κορώναι καὶ οἱ πελαργοί. Τουρκικὰ καλδερῖμια, ὑψηλοὶ περίβολοι, μεγάλοι θύραι σιδηρόφρακτοι καὶ μυστηριώδη θυρίδια, δύο τουρκικὰ τεμένη, καὶ δεξιὰ, ἀντίπεραν τοῦ Σηριχ, ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφου, σωρεία τουρκικῶν μνημάτων, μετὰ τὰς πλάκας ὀρθίας ὡσεὶ φτυρωμένας εἰς τὴν γῆν, μαρτυροῦν εὐγλωττως εἰς τὸν ξένον τὴν πολυχρόνιον κυριαρχίαν, ἧτις ἐβάρυνεν ἐπὶ τοῦ τόπου.

Τὸ χωριὸν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἠρτίθει περὶ τὰς τριακοσίας οἰκογενεῖας τὰς πλείστας ὀθωμανικῆς. Ἦτο ἔδρα ὑποδοικίσεως ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξηρωτῶντο τὰ περὶ τσιφλίικια. Ἦδη ὁμως δὲν ἔχει

οὐδὲ τὸ ἕμισυ τοῦ τότε πληθυσμοῦ καὶ εἶνε ἔδρα τοῦ δήμου Φερῶν.

Φαίνεται ὅτι ὁ φίλος δήμαρχος προσιωνίζετο κακὴν τὴν ἐκβασιν τῶν ἐπικαιμένων ἐκλογῶν. Διότι ὅτε τὸν ἐπισκέφθη εἰς τὸ γραφεῖόν του τὸν εὐρον ἄνω κάτω, μαλλόνοντα μετὰ ὅλους, μετὰ τὸν πᾶρεδρόν του καὶ τὸν Νομάρχην, μετὰ τὸν κλητῆρά του καὶ τὸν Πρωθυπουργόν, μετὰ τοὺς ἐκλογεῖς του καὶ τὸν Βασιλέα. Μετὰ παρέδωκε προθύμως εἰς τὸν οὐλεμὲν τοῦ τόπου, τὸν κ. σχολάρχην, νὰ μετὰ ξεναγήσῃ εἰς τὸ χωριὸν καὶ ἔμεινεν αὐτὸς καταστρώων ἐπὶ χάριτος τοὺς ἐκλογικούς τοὺς συνδυασμούς.

Ὁ σχολάρχης ἦτο νέος Μακεδὼν πολὺ συμβιβαστικός καὶ καλόκαρδος. Μ' ἔφερε κατὰ πρόωτον εἰς δεξιόν, ἄνω τοῦ χωρίου, λόφον ὅπου μοῦ ὑπέδειξεν ἐρείπια τειχῶν τῆς περιφύμου Πελασγικῆς πόλεως, μ' ἐβεβαίωσε δὲ ὅτι καὶ ἄνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου σώζονται ἀκόμη λείψανα τῆς ἀκροπόλεως καὶ ὅτι ἐντὸς τῆς νεοκτίστου ἐκκλησίας τοῦ χωρίου, ὑπόβαθρον ἀρχαίου ἀγάλματος ὑποβαστάζει τὴν ἀγίαν Τράπεζαν.

Ἐπειτα μ' ἔφερον εἰς τὴν ἐξοχικὴν καφενεῖον νὰ μοι δώσῃ τὸ οὖζον, τὸ ἀπαραίτητον Θεσσαλικόν ποτόν. Νερόν κατερχόμενον ἀπὸ τοῦ Κεραλοδρύσου ἐσχημάτιζε μικρὰν λίμνην καὶ κατῆρχετο εἰς αὐλάκα πρὸς τὸ δάσος ὅπου ἀνεκίει τοὺς ὑδρομύλους. Εἰς τὴν λίμνην γυμνόποδες καὶ ἐξωμοὶ αἱ χωρικαί, ἀνακινούμεναι ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ, ἐκοπάνιζον ἀσπρόρουχα. Ἄνω δύο τρεῖς γηραιοὶ πλάτανοι καὶ μία μελιὰ ἔρριπτον παχυτάτην σκιάν. Οἱ πλάτανοι οὗτοι κατὰ τοὺς χωρικούς ἐχρησίμευον ἄλλοτε εἰς τοὺς δεσπότης ὅπως κρεμῶσι τοὺς δούλους· εἰς αὐτοὺς δ' εὐρον οἰκτρὸν τέλος καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ 'Ρήγα.

Ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἐποχῆς ἀπέσπασε τὴν προσοχὴν μου ἐπεισοδιὸν τι. Νέος χωρικός ἦλθε καὶ ἐζήτησε κορὴν ἀπὸ τὸν καφεπώλην, ἀλλὰ τῷ εἶπεν οὗτος ὅτι δὲν εἶχε· ἐζήτησεν οὖζον, δὲν τῷ ἔδωκεν· ἔρριψε λεπτὰ ἐπὶ τοῦ πάγκου προπληρόνων, ἀλλ' ὁ καφεπώλης ἔρριψε κατὰ γῆς τὰ λεπτὰ. Ὁ χωρικός τὸν προσέβλεψε κατὰματα, εἶτα συνέλεξε ἀπὸ τῆς γῆς τὰ κέρματα καὶ ἀπεσύρθη χωρὶς νὰ εἶπῃ λέξιν. Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω τί συνέβαινε μετὰ αὐτὰς τὰς σιωπηλὰς φιλοφρονήσεις τοῦ καφεπώλου καὶ τοῦ πελάτου του. Ἄλλ' ὁ σχολάρχης καὶ εἰς τοῦτο μετὰ διερωτήσεν.

Ὁ νέος ἦτο ἀπὸ τοὺς παλληκάριας ἐν τῷ χωρίῳ. Ἄνηκεν εἰς ἕτερον κόμμα· ἐνῶ ὁ καφεπώλης ἀνῆκεν εἰς τὸν δήμαρχον. Πρὸ τινῶν ἡμερῶν συνεπλάκασαν τὰ κόμματα ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ οἱ ὑποψήφιοι, οἵτινες ἦσαν ἐν ὄλῳ ἔξ, μετὰ πάθειο, ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ δημάρχου καὶ ὄλιγον ἔλειψε νὰ συμβοῦν δυστυχήματα. Ἐκτοσὲ εἰς τοιοῦτον σημείον ἐβόησεν ὁ κομματικὸς ἀναρχισμὸς, ὥστε ἐχωρίσθησαν ὀριστικῶς καὶ καφε-

νεῖα καὶ μαχαζεῖα καὶ συνοικία· ἀκόμη, καθεὶς δὲ τῶν ὑποψηφίων ἔγεινε καὶ ἀρχηγὸς ἰδίου στρατοπέδου, μὴ συγκοινωνοῦντος οὐδὲ εἰς τὸ ψυχρομάχημα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ μετὰ τοῦ ἄλλου.

Οἱ νεοελεύθεροι, ὡς βλέπετε, ἐπῆραν εἰς ὕψιστον σημείον τὰς ἐκλογὰς καὶ τὰ δικαιοῦματα τοῦ πολιτοῦ!

*

Μετὰ τὸ οὖζον ὁ σχολάρχης μ' ἐπῆγεν εἰς τὸ βᾶθος τοῦ χωρίου, εἰς τὴν Ὑπέριαν κρήνην ἢ μάλλον εἰς τὸ Κεραλοδρύσου, ὡς λέγεται παρὰ τῶν χωρικών. Καὶ ὑποθέτω ὅτι οἱ γραμματισμένοι τοῦ τόπου θὰ κάμουν καλὰ νὰ τὸ ἀφίσουν Κεραλοδρύσου καθὼς θὰ ἐκχυνοῦν ἀγιώτερα ἐὰν ἄφρον καὶ τὰς Φερὰς ὑπὸ τὰ ἐρείπια των. Αἱ Φερὰι ἐξέλπειν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς πρὸ τοῦ Φόν Κατσελενεθόγεν, τοῦ πρώτου Γάλλου κυρίου των, καὶ πρὸ τῆς Ἄννης τῆς Κομνηνῆς ἀκόμη· ἡ δὲ Ὑπέριαν κρήνη ἔχασε τὸ ὄνομα καὶ τὰς νύμφας τῆς ἀφ' ἧς ἐμαρτύρησεν εἰς Ὑπάτην ὁ Ἡρωδίων, ἀπόστολος νέας θρησκείας καὶ ἐπλυνε τοὺς πόδας του εἰς τὰ νάματα τῆς ἀγροίκου Χριστιανός.

Τὸ Κεραλοδρύσου εἶνε λεκάνη ἀκριτὰ μεγάλη, ἐκτεινόμενη παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου τοῦ καλουμένου ἤδη Σαράι, ἐνεκεν τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαίων ἐρειπίων βέλαια. Γύρω αὐτῆς μεγάλοι ὀγκόλιθοι ἐκτείνονται εἰς βαθυμείδαι ἀπὸ τῶν ὁποίων κατέρχονται οἱ χωρικοὶ εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἀπὸ λιθοκτίστου ὑψώματος τρέχει ἄφρονον τὸ νερόν. Εἰς τὴν μίαν ἄκραν ὀρθοῦται γαλανοθαμμένον τζαμί καὶ ξύλινον παράπηγμα καφενεῖον· γύρω δ' ὕψονται γηραιοὶ πλάτανοι, οἱ πλείστοι ἀπεξηραμένοι καὶ ἐρημωμένοι ἤδη.

Ὁ ἥλιος εἶχε δῦσει καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς δρόμους ἐσπευδον αἱ χωρικαὶ νὰ γεμίσουν τὰς ὑδρίας των καὶ οἱ χωρικοὶ νὰ ποτίσουν τὰ κτήνη των. Οἱ μολοὶ παιδιῶν ἔτρεγον παρὰ τὰ χεῖλη τῆς λεκάνης, παίζοντα καὶ πετροβολοῦντα τὰς ἐν τῷ νερῷ νηχομένας χήνας, αἵτινες ἐρευγον ἐν κρωγμῷ ἀπὸ τῆς μίαν εἰς τὴν ἀντίπεραν πλευράν, ἐκτινάσσουσαι ἀργυρὰς ψεκᾶδας διὰ τῶν πτερῶν των. Ἀρὰ γε δὲν ἐπαίξεν οὕτω καὶ ἐπετροβόλει τὰς χήνας καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὸ νερόν παιδίον ὁ 'Ρήγας ἄφροντις, μὴ βαρυνόμενος διὰ τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος του, μηδὲ φανταζόμενος ποτε ὅτι θ' ἀπέβαινε μίαν ἡμέραν ὁ Τυρταῖος τῶν δούλων, ἡ λατρεία καὶ τὸ σέμνωμα ὀλοκλήρου λαοῦ! Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπαίξεν οὕτως, ἤρκει ἡ ἐμφάνισις τυραννικῆς μορφῆς μόνον νὰ τῷ κόψῃ τὴν χαρὰν καὶ νὰ τῷ φέρῃ τὰ δάκρυα· ἐνῶ οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοι του εἶνε ἐλεύθεροι εὐτυχῶς, νὰ χαίρονται τὴν χαρὰν καὶ τὰ παιδικὰ τῶν χρόνων!

Ὁλος ὁ χώρος ἀντήχει ἀπὸ φωνῆς καὶ χιλιμυτρίσματα. Κτήνη καὶ ἄνθρωποι ἐποδοπάτουν τὸ νερόν καὶ ἀπὸ τοῦ βάλους τῆς λεκάνης ἐξήρ-

χοντο βρωμερὰ ἀναθυμιάσεις ἐνεκεν τῆς ἀνακινουμένης λάσπης.

Ποῦ εἶνε, Σοφοκλῆ, τὸ θεωριλέστατον νῆμα:

*

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης ὁ δήμαρχος μοῦ ἔδωκε παλύπειρον χωρικὸν νὰ μοῦ δείξῃ τὸ σπίτι τοῦ 'Ρήγα. Ἐκαστὸς φαντάζεται τὴν παραχῆν ἧτις ἐπλημμυρεῖ τὰ στήθη μου μέχρις οὐ οὐράς εἰς τὴν κοίτην ἐν ἧ εἶδε τὸ πρόωτον τὸ φῶς ὁ μέγας πατριώτης. Τί ἔχει νὰ κάμῃ ἡ φάτνη τῆς Βηθλεὲμ ἀπέναντι τῆς κοίτης ἐνός ἐθνομάρτυρος; Ὁ Χριστὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιόν του δι' ὅλον τὸν κόσμον· ἀλλ' ὁ 'Ρήγας ἐκήρυξε τὸ ἰδικόν του διὰ τὸν δούλον ἐθνισμόν. Ὁ Χριστὸς εἶγεν εἰς τὰ στήθη του ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ὁ 'Ρήγας εἶγεν εἰς τὰ ἰδικὰ του στήθη μίαν μεγάλην Πατρίδα, δεσμευμένην, τυπτομένην, ἐξηυτελισμένην. Ὁ Χριστὸς ἐκράζεν εἰς τὸν νεκρὸν Λαζαρον ἐγείρου, καὶ ὁ 'Ρήγας ἔλεγε τὸ αὐτὸ εἰς ὀλόκληρον νεκρὸν λαόν· καὶ ἡ φωνὴ τοῦ στένωτος ἠκούσθη καὶ ὁ νεκρὸς ἀνέστη ἄνευ θείας τινὸς συμπραξέως, παρὰ διὰ τῶν ἰσχυμάτων του μόνον. Ἄς συλλογίζωνται ἄλλοι ὅτι εἶνε ἄνθρωποι καὶ ἄς λατρεύουν τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου· ἐγὼ θέλω νὰ εἶμαι μόνον ὁ ἀναστάς Ἕλληνας καὶ τιμῶ καὶ δοξάζω τὸν ἀναστήσαντά με!...

Ἐβόησαμεν ἄνω τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ ὀδηγοῦ μου, πορευόμενοι εἰς στενὸν καὶ πετρώδη κοίλον δρομίσκον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἠγείροντο πέτρινοι τοῖχοι, ἄνω τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ἀπ' ἑδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ μεγάλα τετράγωνα, μετὰ πετρώδεις αὐλάς καὶ θεμελίαι οἰκιῶν καὶ πηγᾶδες ἀνωρυμένα. Τινὰ τούτων εἶχον καθαρισθῆ ἀπὸ τῶν πετρῶν καὶ ἐντὸς ἐφύετο εἰς ὕψος ὁ καπνὸς καὶ ὁ ἀραβόσιτος.

Ἐκεῖ ἐκεῖτο ἄλλοτε τὸ χωριὸν κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ ὀδηγοῦ μου. Εἰς τὴν ἀριστερὰν τῷ ἀνερχομένῳ συνοικίαν, καλουμένην καὶ σήμερον Τσιγγέλι Μαχαλάς, κατώκουν τούρκοι, ἀράπιδες καὶ γύρτοι, εἰς δὲ τὴν δεξιάν, τὸν Βαρούση μαχαλάν, κατώκουν οἱ Ἕλληνες.

Ἐπὶ τέλους ἀνέβημεν δεξιὰ καὶ μετὰ μικρὰς ἀναζητήσεως τοῦ ὀδηγοῦ μου εἰσῆλθόμεν εἰς ἕνα περίβολον, ὃν ἐδείκνυον οἱ παλαιότεροι κάτοικοι ὡς τὴν οἰκίαν τοῦ 'Ρήγα. Ὁ περίβολος ἦτο τετράγωνος, εὐρύς, πλήρης πετρῶν. Ὅπως συνειθίζεται ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἡ οἰκοδομὴ ἦτο κατὰ τὸ τουρκικὸν σκεῖνον. Ὑψηλοὶ περίβολοι εἰς διπλάσιον τοῦ ἀνθρωπίνου ἀναστήματος περὶξ, ὥστε νὰ μὴ δύναται ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς νὰ εἰσχωρήσῃ ἀπ' ἐξῶ καὶ μολύνῃ τὸ οἰκογενειακὸν ἄσυλον τοῦ οἰκοδεσπότη. Εἰς τὸ βᾶθος τοῦ περιβόλου οἰκία ὅσον τὸ δυνατόν ταπεινὴ, στενὴ, σκοτεινὴ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας καὶ αὐτὴ μεγάλη ἐμπρὸς διὰ τὰ ζῶα καὶ ἕνα πη-

γαδάκι ἐν τῷ μέσῳ στενόλαιμον διὰ τὴν ὑδρευσιν.

Ἐκτός τοῦ πηγαδίου, ξηροῦ κ' ἐκείνου, τίποτε ἄλλο δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ Ῥήγα. Καὶ οἰκοδομὴ καὶ περιβολὸς πέριξ κείνται πέτραι ἐπὶ πέτρων, ὡσανεὶ ἐσαρώθησαν, ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τὴν ζηλότυπον πνοὴν τῆς τυραννίας. Μόνον μακρὰ κάπαρις, ἐξεργασμένη ἀπὸ σχισμάδος τῆς γῆς περιέπλεκε γύρω τὴν πέτραν τοῦ πηγαδίου μετὰ τῶν γλωφῶν φύλλωμά της καὶ τὰ λευκά της ἄνθη ὡς νὰ ἐστεφάνου τὴν πηγὴν, ἥτις ἐπότισεν ἄλλοτε καὶ ἠνδρώσε κ' ἴσως ἔδωκε τοιαῦτα αἰσθηματά εἰς τὸν θεόληπτον ψάλτην.

Ἐκάθισα ἐπὶ τῶν πετρῶν κἀθιδρῶς καὶ συγκεκινημένος. Ὁ ἥλιος, ἂν καὶ πρωῖα ἀκόμη, κατεολόγιζε τὰς ἐκτάσεις κ' ἐκίμνε τὸ βουνὸν ν' ἀναδίδῃ λάσας. Κάτω ἐξετείνετο τὸ χωρίον σιωπηλὸν καὶ τὸ δάσος ἤρεμον, ὡσεὶ ἀποκαρωμένον ὑπὸ τὴν φλόγα· ἐπειτα ἤρχετο ἡ πεδιάς, αἱ παχεῖαι νομαὶ ὅπου ὁ Ἀπόλλων, ταπεινὸς καὶ ἄσημος βοσκός, ἐνόμεισε τὰ ποιμνία τοῦ Ἀδαίτου· ἐπειτα μακρὰ καὶ βαθυγάλανος ἠπλοῦτο ἡ Κάρλα, ἡ καλλινας Βοιθῆς τοῦ Εὐριπίδου· καὶ ὅπισθεν ἔκλειε τὸν ὀρίζοντα τὸ Πῆλιον, συγχρόμενον μετὰ τοῦ Ἀμυρικοῦ πεδίου.

Ὁ ὀδηγός μου ἀφοῦ μ' ἔφερον ἀπεμακρύνθη εἰς τὰ ἔργα του κ' ἔμεινα μόνος ἐκεῖ, μέσῳ τῆς ἐρημίας καὶ τῶν ἐρειπίων, παρ' αὐτὴν τὴν κοιτίδα τοῦ Ῥήγα. Ἀδιάφορον ἂν δὲν εἶνε δι' ἐπιγραφῶν ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἐκείνη ἦτο ἡ οἰκία καὶ οὐχὶ ἄλλη παρέκει. Τὸ ἴδιον κἀμνεῖ. Ἦτο αὐτὸς ὁ τόπος ὅστις τὸν εἶδε γεννώμενον· ἦτο αὐτὴ ἡ γῆ ἥτις τὸν εἶδεν ἀναπτυσσόμενον, ἀνδρούμενον· ἦτο ὁ ἴδιος ἀὴρ ὃν ἀνέπνευσαν τὰ μεγάλα στήθη του· ἐκείνος ὁ ψίθυρος τὸν εἰλάκισε, τοῦτο τὸ δένδρον τὸν ἐνέπνευσεν, ἐκείνη ἡ πηγὴ τὸν ἐπότισε, τοῦτο τὸ ξηρὸν βουνὸν εἰλκυσε περισσότερον τὴν ἀγάπην του. Καὶ ὀλόκληρος ἡ πέριξ εἰκὼν ἐζωγραφήθη εἰς τὴν φαντασίαν του· οὗτος ὁ αἰθὴρ καὶ τοῦτο τὸ μυσχობόλημα τοῦ χόρτου τὸν περιέλουσε καθ' ἣν στιγμὴν ἔκλειε τὸ ὕστατον τοῦς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τὸν βρόχον τοῦ δημίου.

Ἐμμενον ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ σιωπηλὸς ὡς εἰς ἔκστασιν. Τὸ ξηρὸν ἐκείνο πηγαδάκι καὶ ὅλος ὁ πέριξ χώρος ἀνέδιδον ἀναθυμιάσεις, ὡς αἱ μυθολογούμεναι ἐκείναι τῶν μαντείων, αἵτινες ἐκκμνον ἀλλόφρονας τὰς ἱερείας. Κ' ἐνθυμούμαι ὅτι τὴν ὥραν ἐκείνην, μυρία λόγχα νὰ προσέβαλλον τὰ στήθη μου καὶ χίλια ἀστραπτέρᾳ ζῆση νὰ ἐκρέμαμπο ἄνω τῆς κεφαλῆς μου, δὲν θὰ ἐδίσταζα κ' ἐγὼ νὰ φωνάζω στεντορεῖως :

— Πρὸ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς μου ἐπιθυμῶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μου !

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΟΙΗΜΑ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ

Τὸ κατωτέρω ποίημα τοῦ Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου, ἄγνωστον τέως καὶ μὴ περιληφθὲν εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔκδοσιν τοῦ ἔργου του, εὐμενῶς ἐδόθη πρὸς τὴν Ἐστίαν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Βαλαωρίτου υἱοῦ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.

Η ΞΑΝΘΟΥΛΑ

«Μ' ἀρέσ' ἡ θάλασσα γιατί μου μοιάζει, Μ' ἀρέσει, σ' ἀκουσα νὰ λές κρυφά. Πότε ἀγριεύεται, βογγαεῖ, στενάζει, Καὶ πότε ὀλόχαρη παίζει, γελᾷ »

«Δὲν εἶν' ὀλόξανθη σὰν τὰ μαλλιά μου ; Δὲν εἶν' ὁ κόρφος μου σὰν τὸν ἀφρό ; Μέσα στὰ μάτια μου τὰ γαλανὰ μου Δὲν ἔχω κύματα, τάφο, οὐρανό ; »

«Μ' ἀρέσ' ἡ θάλασσα γιατί μου μοιάζει, Κι' ἄς ἔχη μέσα της κόσμο θεοῖα. Μὴ 'ς τὴν καρδοῦλά μου, μὴ δὲ φωλιάζῃ, Ἀγάπῃ ἀχόρταγῃ, σκληρῇ φωτιά ; »

Κ' ἐγὼ ἐχαροῦμυνα ποῦ χολιασμένη Φαρμάκι μῶσταζες μέσ' 'ς τὴν ψυχῇ, Τὴ ζήλειά σου ἐδλεπα ξαγοιμένη... Ἐ τὴ χεῖλῃ σου ἐβραζε κάθε πνοῇ.

Τὸτ' ἐκρεμάστικα 'ς τὴν τραχιλιά σου, Τὴ φλόγα σῶσθουσα μὲ δυὸ φιλιὰ, Τὴν ὀψη ἐβύθισα μέσ' 'ς τὰ μαλλιά σου, Ἐ τὸν κόρφο σου ἐστῆσα κρυφῇ φωλιά.

«Κῦμά μου ἀνήμερο, ψυχῇ μου φθάνει Μὴ μ' ἀγριεύσαι, πλάγιασ' ἐδῶ... Θῆμαι γιὰ σένανε γλυκο λιμάνι Τί ἀξίζει ἡ θάλασσα χωρὶς γιάδ ; »

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ε Δ Ω Κ' Ε Κ Ε Ι

Πένθιμος ἀπογραφή

Γαλλικὴ ἱατρικὴ ἐφημερὶς ἐφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐνικύσιος θνησιμότης ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀναδύεται ὡς ἐγγιστά εἰς 33 ἐκτομμύρια. Ἐκ τούτου ἐπιτεταί, ὅτι ἀποθνήσκουσι κατὰ μέσον ὄρον ὑπὲρ τὰς 91 χιλιάδας ἀνθρώπων καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἦτοι 3,130 τὴν ὥραν. Ἡ γνησιος ἐπὶ 62 ἀνθρώποι ἀποθνήσκουσι κατὰ πᾶν λεπτόν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν εἶνε τῷ ἔντι τὸ μελαγχολικώτατον πόρισμα τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἐξηγεῖται διὰ τὸ θεὸς ὠργισθῆ, ὡς ἱστορεῖ ἡ Γραφή, κατὰ τοῦ Δαυὶδ θεοπίσαντος ποιετὴν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν οἰῶν Ἰσραήλ. Ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς, ἐξαικλουθεύσα τὰς παρατηρήσεις της, προσθέτει ὅτι τὸ ἐν τέταρτον τῆς γενεᾶς ἀποθνήσκει πρὸ τοῦ ὀγδοῦ ἔτους, καὶ τὸ ἡμισυ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ἐβδόμου· ὁ μέσος ὄρος τῆς ζωῆς εἶνε οὐχ ἥττον ὑπὲρ τὰ τριακονταετηρῶ ἔτη.

τόσον δὲ σπάνιοι εἶνε, λέγει, οἱ ἑκατοντούται, ὡστε μόλις εἰς τὰς ἑκατὸν χιλιάδας εἰς φθάνει τὴν πατριαρχικὴν αὐτὴν ἡλικίαν.

Αἰτία διαφορᾶς

Εἰς ἐστιατόριον : Πελάτης. — Τὸ χθεσινὸν πιρτέκι ἦτον μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σημερινό· γιὰτί ; Ὑπηρέτης. — Γιὰτί καὶ τὸ χθεσινὸ βῶδι ἦτον μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σημερινό.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ζουριέν Δελαγραδιέρ

Ὁ τηλεγράφος ἀγγέγειλε κατ' αὐτὰς τὸν θάνατον ἐξόγου Γάλλου καὶ ἀρίστου φίλου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ναυάρχου Ζουριέν Δελαγραδιέρ. Ὁ ναύαρχος ἐγεννήθη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1812 ἐκ πατρὸς ὑποναύαρχου, πατρικίου τῆς Γαλλίας κατὰ τὴν βασιλείαν Λουδοβίκου Φιλίππου. Εἰς τὸ ναυτικὸν εἰσῆλθε τὸ 1828. Ὡς ἀντιπλοίαρχος τῷ 1841 ἐξέπλευσε κατὰ τῆς Κίνας, καὶ τὸ 1850 ὀνομάσθη πλοίαρχος. Κατὰ τὸν Ἀνατολικὸν πόλεμον ἔδρασεν ἐν τῇ Μαύρῃ Θαλάσσῃ, μεθ' ὃ προήχθη εἰς ὑποναύαρχον τὸ 1855 καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς ναυτικῆς μοίρας τῆς Ἀδριατικῆς. Κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1861 τοῖ ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῆς ναυτικῆς μοίρας τοῦ Μεξικανικοῦ κόλπου, μετὰ παρέλευσιν δὲ δύο μηνῶν ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κατὰ τὸ Μεξικὸν γαλλικῆς ἐκστρατείας. Μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου ὁ Ζουριέν Δελαγραδιέρ ἐπεφυλάξε δι' ἑαυτὸν τὴν ἀρχηγίαν τῆς ναυτικῆς μοίρας μόνον, ἰδιαιτέρου στρατηγῶ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων. Τὸ 1862 προήχθη εἰς ἀντιναύαρχον, καὶ τὸ 1864 ὀνομάσθη ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος. Μετὰ ταῦτα δ' ἐκλήθη ἐπὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Ληξάντης τῆς ὑπηρεσίας του ἀνεκλήθη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1870 καὶ αὐθὺς μετὰ τινὰς μῆνας ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στόλου τῆς Μεσογείου. Κατὰ τὸν θάνατον Ναπολέοντος τοῦ Γ', ἐξήχησε καὶ ἔλαθε τὴν ἄδειαν νὰ παρταῖ εἰς τὴν κηδεῖαν του καθ' ὃ ἀρχαῖος ὑπασπιστὴς του. Διετερήθη δὲ ἐν ἐνεργείᾳ δίχως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὄριον ἡλικίας, ἐνεκα τῶν πολεμικῶν ἐκδηλώσεών του.

Πλὴν τούτων ὁ ναύαρχος προσέφερε καὶ συγγραφικὰς ἐκδολεύσεις εἰς τὴν πατρίδα του. Ὡς συνεργάτης τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Δύο Κόσμων», ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῇ μέγαν ἀριθμὸν πραγματειῶν, σχετιζόμενον πρὸς τὰ ταξείδια του, τὸ ναυτικὸν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ. Ἐδημοσίευσεν δὲ καὶ χωριστὰ συγγράμματα περιπολεύσαστα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ «Ναυτικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων» μετεφράσθη καὶ πρὸς ἡμῖν. Ἐνεκα τῶν ἔργων τούτων ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν κατὰ τὸ 1866, πρὸ τινῶν δ' ἔτων καὶ ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὸν συμπεριέλαβε μετὰξὺ τῶν τεσσαράκοντα μελῶν της.

— Αἱ μεγαλύτεραι μέλισσαι τοῦ κόσμου εἶνε αἱ τῶν Ἰνδῶν, αἵτινες ἀποταμιεύουσι τὸ μέλι των εἰς τὰ βῆθη πυκνῶν δασῶν ἢ εἰς σχισμὰς βράχων. Ἡ ἀναζήτησις δὲ μέλιτος εἶνε ἐπάγγελμα ἐκ τῶν μᾶλλον προσοδοφόρων ἐν Ἰνδίας καὶ ἡ ἐξαγωγή αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς ποσὸν μέγα κατ' ἔτος. Νῦν δὲ ἰδιαιτέρα ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ ἐγένετο ἐξ Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς Ἰνδίας ὅπως φροντίσῃ περὶ τῆς ἐκείθεν μεταφορᾶς καὶ τῆς ἐγκλιματίσεως ἰνδικῶν μελισσῶν ἐν Ἀμερικῇ.

— Ἡ μεγαλύτερα ἐφημερὶς τοῦ κόσμου ἐκδίδεται ἐν Βοστών τῆς Ἀμερικῆς καὶ καλεῖται «The Evening Gazette», ἡ δὲ μικρότερα ἐν Μεξικῷ καὶ ἐπιγράφεται «Τηλεσκόπιον». Ἡ παλαιότερα γαλλικὴ ἐφημερὶς εἶνε ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Γαλλίας», τῆς δὲ Σουηδίας ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Σουηδίας» καὶ τῆς Γερμανίας ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Δειψίας». Πᾶσαι αὗται ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν ὑπερδιακοσίων ἔτων. Ὁ «Χρόνος» τοῦ Λονδίνου θὰ ἑορτάσῃ τὴν ἑκατονταετηρίδα του τὸ προσεχὲς ἔτος. Τὰ πλείοτερα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες ἐκδίδονται ἀγγλιστί, 18700 ἐν ὅλῳ κατὰ τὸ 1890, ἦτοι 49 τοῖς 100 ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐκδιδόμενων τοιούτων ἀνὰ τὴν ὑφήλιον. Δευτέρα ἔρχεται ἡ γερμανικὴ γλῶσσα καὶ τρίτη ἡ γαλλικὴ.

— Ἐν Ν. Ἀμερικῇ γίνεται γρηῖς νέου τρόπου κηλυργείας τῆς γῆς, ἦτοι ἐκσκαφῆς καὶ ὀργώσεως διὰ δυναμίτιδος. Πρὸς τοῦτο ἀνοίγονται κατὰ διαστήματα ὅσαι 2—3 πόδων βάθους καὶ τίθενται ἐντὸς αὐτῶν φυσίγγια δυναμίτιδος ἅτινα ἐκρηγνύονται συγχρόνως μεταδιδόμενου τοῦ πυρός δι' ἡλεκτρικοῦ σύρματος.

— Χρησις τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτὸς γίνεται εἰς τὴν Αἰτίαν. Ἐν Ἀγίῳ Φραγκίσκῳ ἐσχάτως πυράματα τινα ἐστέρθησαν ὑπὸ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας. Ἰσχυρὰ ἡλεκτρικὴ λυχνία ἐτέθη εἰς τὸ βάθος τοῦ ὕδατος, οἱ δὲ ἰχθύς θαμβωθέντες καὶ τυφλοῦμενοι σχεδόν, μετὰ τῆς ὁμῆς συνηθροίζοντο περὶ αὐτήν, ὡστε συνελαμβάνοντο διὰ τοῦ δικτύου ἄνευ τῆς χρησεως δολωμάτων.

— Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλγερίας κατὰ τὴν νεωτέραν ἀπογραφὴν ἀνέρχεται εἰς 4,124,732 ψυχῶν, πλὴν τοῦ στρατοῦ, προστιθέμενος δὲ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Γαλλίας ἀναδιδάξει τούτον εἰς 13,367,963 ψυχῶν.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀρχαιολογικά

Δραστηρίως προχωροῦσιν αἱ παρὰ τὴν ὑποτιθεμένην ἐννεακρονον, ἀνασκαφαὶ θεοδιευθύνει ὁ κ. Δαίρπελδ, πολλὰ ἀποκαλύπτουσαι τὰ ἔθνη λόγου καὶ δίδουσαι ἀπορίην εἰς εὐρυτέρας τοπογραφικὰς μελέτας. Περὶ τούτων ἴδιον ἄρθρον θὰ δημοσιευθῇ προσεχῶς εἰς τὴν «Ἐστίαν».

— Τὸ ἐν Ἀθῶναις μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους διεξεδίκε ἀνεκαθεν ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ μονὴ τῶν καπουκίνων, ἐν ἣ κατόικησε καὶ ὁ Βύρων κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν αὐτοῦ. Πιλοχώρησε δὲ τοῦτο αὐτῇ τελευταίον ὁ δῆμος Ἀθηναίων κα-

τόπιν ἀποράφεισ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Πρὸς ἐπι-
σκευὴν τοῦ μνημείου τούτου ἡ γαλλικὴ βουλὴ ἐψήφισε
πίστωσιν 10,000 δραχμῶν. αἱ δὲ πρὸς τούτο ἐργασίαι
ἄρχονται ὁσονούπω.

— Ἀφροδίτη ἀριστῆς τῆς γῆς, ἐν ὅς μέ-
τρου περίπου ὕψους εὐρέθη, ἐν Δαρνίω, κατὰ τὰς ἀνα-
σταφῆς τῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρίας ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱε-
ροῦ ὁδοῦ ἀκριβοῦς πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἔινε
καθ' ὅλα σχεδὸν ἄρτια, πλην τῆς κεφαλῆς ἑλλειπούσης.

Φιλολογικά

Ἐνεργουῦνται ἐν Γαλλίᾳ ἔρανοι ὑπὸ
ἐπιτροπῆς ἧς πρόεδρος ἐστὶ γραικὸς ποιητὴς Λεκόντ
δὲ-Λίλ πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου τοῦ ποιητοῦ Θεοδώρου
Μπαυβίλ.

— Αἱ Ἀθῆναι ξενίζουσιν ἀπὸ ἡμερῶν
τινῶν ἓνα τῶν διαπρεπῶν λογίων τῆς Γερμανίας καὶ ἐκ
τῶν πολυγραφεύων φιλολόγων αὐτῆς, τὸν Φραγκί-
σκον Σούστειλ, καθηγητὴν τοῦ ἐν Πρωσσίᾳ Πανεπι-
στημίου τῆς Γροσίφθαλδ. Ὁ Σούστειλ συνέγραψε
πλείοστα συγγράμματα ἢ ὅσα ἔτι πανεπιστημιακῆς
δράσεως ἀρίθει. τοῦλάχιστον δὲ τόσα ὀγκώδη καὶ σοφὰ
ἔργα ἐξέπόντην, ὅσους ἐκινετοῦς ἀπὸ τῆς ακαδημαί-
κῆς τοῦ ἔδρασι διδάσκει. Τῶν περὶ τὸν Πλάτωνα καὶ
Ἀριστοτέλη πολυχρονίων μελετῶν του προσιόντα εἶνε
δεκαπέντε περίπου βαρυσήμαντα συγγράμματα καὶ ἀ-
ριθμὸς μέγας πραγματειῶν μικροτέρων. Τὸ τελευταῖον
δὲ αὐτοῦ συγγραμμά εἶνε ἡ τίτμος ὀγκώδης « Ἱστορία
τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς
χρόνους», μετὰ τὴν συντέλεισιν τοῦ ἵμοιου κατῆλθεν εἰς
τὴν Ἑλλάδα.

— Κατὰ τινὰ εἰδικὴν ἀπογραφὴν ὑπάρ-
χουσιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ 11261 συγγραφεῖς κα-
τοικοῦντες 2078 διαφόρους πόλεις ἢ χωρία. Ἐκ τούτων
1521 κατοικοῦσιν ἐν Βερολίνω, 1166 ἐν Βιέννῃ, 409 ἐν
Μονάχῳ, 302 ἐν Λειψίᾳ.

— Κατ' ἑλλήν τινὰ βιβλιο-
γραφικὴν σημείωσιν ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ
ἔτος 1890 ἐν Γερμανίᾳ 18875 βιβλία. Ἐκ
τούτων δὲ 1731 διηγήματα, δράματα καὶ
ποιήματα, 1763 θεολογικά, 1638 νομικά
καὶ πολιτικά, 1353 ἱστορικά, 909 τὸν φυσικῶν
ἐπιστημῶν, 2099 παιδαγωγικά, 521 παι-
δικά, 626 ἀρχαιολογικά καὶ γλωσσολογικά,
602 νέων γλωσσῶν καὶ παλαιογεωμανι-
κῆς, 814 βιογραφικά καὶ ἱστορικά, 600
γεωγραφικά, 787 καλλιτεχνικά κλπ.

— Πᾶσα ἐλπίς περὶ τῆς θανα-
ταίας τοῦ Γουὶ δὲ Μωπασσάν ἐξέλιπε καὶ
αὐτὸς θά μείνῃ ἥστικῶς ἄγραρον τὸ τε-
λευταῖον μυθιστόρημα περὶ τὸ ὅποιον ἡ-
σχολεῖτο ὁ διάσημος συγγραφεὺς, τὸ ἐπι-
γραφόμενον Ἐσπερινός.

— Ὁ Ζολᾶς ἤρχισε τὴν δημο-
σίευσιν τοῦ τελευταίου μυθιστορήματός τῆς
σειρᾶς τοῦ Ρουγκῶν Μακάρ. Φέρει τίτλον
Ἡ Καταστροφή καὶ περιγράφεται ἐν
αὐτῷ ὁ Γαλλογεωμανικὸς πόλεμος.

— Ὁ Σαρδού μεταπλάσασε εἰς μυθιστό-
ρημα τὸ πολυκροτὸν δρᾶμα τοῦ «Thermidor» δημο-
σίευσεν αὐτὸ προσεχῶς μετὰ εἰκόνας τῆς κυρίας Λεαζίρ.

Ἐπιστημονικά

Ὁ Γάλλος ὀρνιθολόγος Ἰδρακὶ μιμούμε-
νος ἀμερικανῶν φυσιοδότην, ἐπιδοθέντα εἰς τὴν σπουδὴν
τῆς γλώσσης τῶν πτηνῶν, ἐπεδόθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν
μελέτην τῆς τῶν ὀρνιθῶν γλώσσης διὰ τοῦ φωνογράφου
καὶ ἐξήγαγεν ἀποτελέσματα θετικῆ, ἄτινα θ' ἀνακοι-
νώσῃ προσεχῶς εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιστημῶν.

— Ἡ ζωμᾶσιον βόρειον σέλας ἀνεφάνη ἐσχί-

τως πρὸς τὰ βόρεια τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν. Τρι-
κλιτὴ δὲ ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαιρᾶς ἐπ' ὄρασις αὐτοῦ
ὥστε αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ἔπαυσαν λειτουργοῦσαι
κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 1 Φεβρουαρίου ἐπὶ ὥρας τινάς.

ΓΡΑΦΟΛΟΓΙΑ

Μεγάλη γραφὴ

Μεγάλη γραφὴ λέγεται ἐκείνη τῆς ὁποίας τὰ γραμ-
ματα εἶνε ὑψηλότερα καὶ πλατύτερα τοῦ συνήθους, ὅλα
δὲ ἰσοῦσθι καὶ ὄχι πολὺ πυκνά, καὶ συνήθως ἁριότερα
καὶ μεγαλύτερα πρὸς τὸ τέλος ἐκάστης λέξεως.

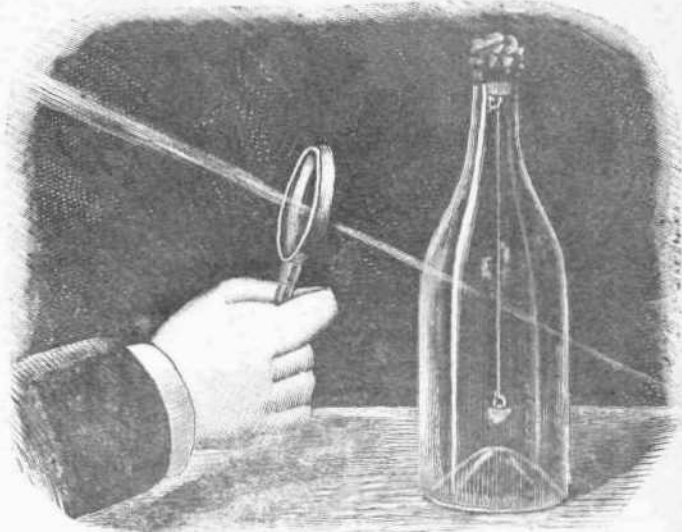
Ἡ μεγάλη γραφὴ ἦτο συνηθεστέρα ἄλλοτε, ὅτε ἔ-
γραφον διὰ πτερωῶν, σήμερον ὁμοίως διὰ τῆς γενικευθεί-
σης γράψεως τῶν μεταλλίνων γραφίδων κατέστη σπα-
νωτάτη. Ἡ σπανιότης δ' αὐτῆς προσελκύει ἐπὶ κτλ-
λον τὴν προσοχὴν καὶ μελέτην τοῦ γραφολόγου, ὅστις
θεωρεῖ ταύτην ὡς γραφὴν κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὴν καὶ
ἀποδίδει εἰς τὸν μεγαλογράφον: εἰλικρίνειαν,
τιμιότητα, μεγαλοφυΐαν, ἀξιοπρέ-
πειαν, ἀγάπην πρὸς τὰς περιπετείας,
δικαιοσύνην πνεύματος, καλαισθησίαν.

ΓΡΑΦΟΛΟΓΟΣ

ΠΑΙΓΝΙΑ

Πῶς κόπτεται κλωστή ἐντὸς φιάλης

Δύνασθε νὰ κόψετε κλωστήν ἐντὸς φιάλης χωρὶς νὰ
μεταχειρισθῆτε οὔτε μαχαιρίον, οὔτε ψαλίδι, οὔτε τὴν
δύναμιν τῶν χειρῶν σας! Σαῖς λέγεται ὄχι; ἡμεῖς λέ-
γομεν ναί.

Λάβετε φιάλην ἐκ λεπτῆς λευκῆς ὕλου καὶ κρεμά-
σατε ἐντὸς αὐτῆς διὰ τοῦ στομίου μικρὸν βάρος ὁμαίνον
εἰς ἕκρον κλωστῆς. Διὰ νὰ γείνη τὸ παίγνιον ἀπαιτεῖ-
ται ἡμεῖς χίθρα καὶ ἧλιος ἰσχυροί. Ἡ κλωστή θά
κοπῆ διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπ'
αὐτῆς δυνάμει φακῶ, ὡς φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ
τὸ ὁμαίνον βάρος θά πέσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς φιάλης. Τὸ
παίγνιον τοῦτο δύναται νὰ γείνη εἰς ἐξοχικὰ γεύματα
ἰδίως καὶ παρέχει πολλὴν ἐκπλήξιν καὶ τέρψιν, διότι
προτεινόμενον ἀνευ τῆς λύσεως τοῦ θεωρεῖται γενικῶς
ἀκατόρθωτον.